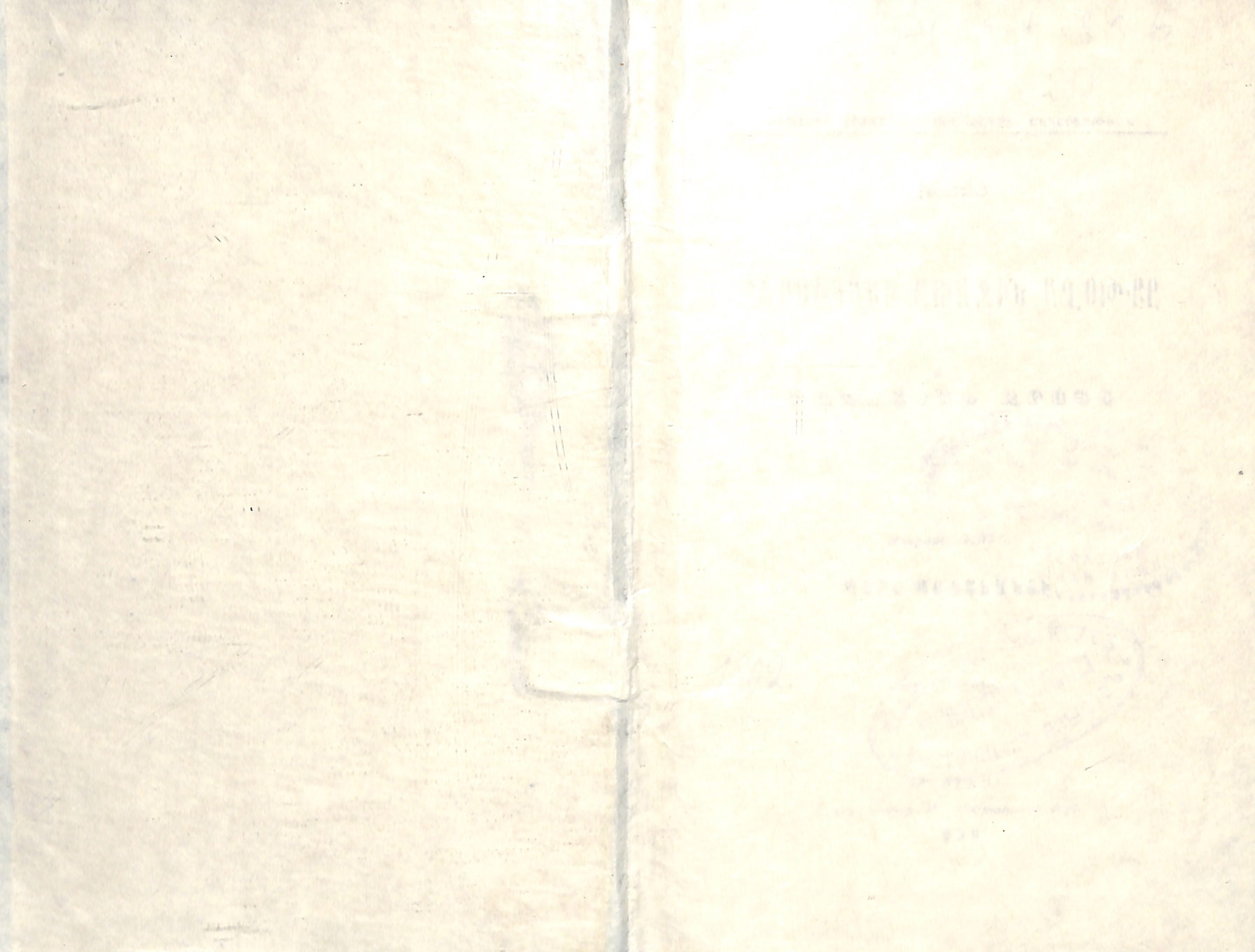

Lucy. ✓

57

Լաւ
57

Հայկ. քերականութեան
ճշգրտութեան համար
Հ. Գ. Ե. 3. Գ. Ե. 3.

258.

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

№ 153

ԶԵՍՍԻԿԱՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

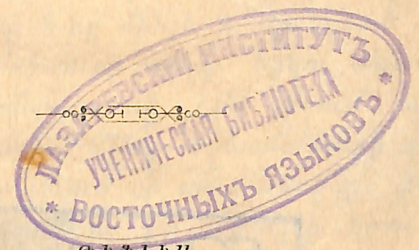
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԶԲՈՅՅ

Թարգմանություն

ՊԵՐՃ ՊՌՕՇԵԱՆՅԻ

1602.

ԹԻՓԼԻՍ

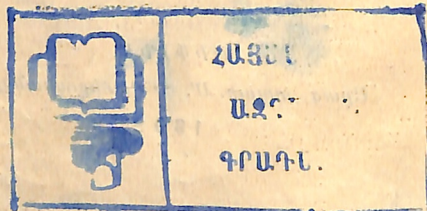
Արագ. տպար. Մ. Մարտիրոսյանցի

1899

Дозволено ценз. Тифлисъ, 7-го Декабря 1898 года.

28-58

34-96

Ա.

Լոնդոնի բոլոր փողոցներովն երկաթուղիք են անցնում: Քաղաքի փողոցները կապուած են միմեանց հետ երկաթուղիների կամուրջներով: Այդ կամուրջներից մէկի տակ, մի անկիւնում, սրանից մի քանի տարի առաջ՝ ամեն Աստուծոյ առաւօտ, ժամը 5-ից մինչև 8, կանգնած էր լինում մի անիւաւոր արկղ: Երկու անագէ մեծ սրճաման դրուած էին լինում այդ արկղի կափարիչի վրայ: Սրճամանների մէջ շարունակ փլփլթում էր տաք սուրճը, իսկ տակերին անպակաս էր քծուխի կրակը: Լուսաղէմից՝ կամուրջի անկիւնը դառնում էր մի փոքրիկ սրճատուն: Հազարաւոր բանուորներ, որոնք գնում էին քաղաք աշխա-

տանքի՝ դեռ առաջ կանգ էին առնում այդ սրճատանը, անուշ էին անում պատրաստի սուրճը և ապա շտապում էին իրանց գործին: Տեղը ճանապարհի վրայ էր և հանգստանալու յարմար: Ամենքը սիրում էին այն անկիւնը. ոչ քամին, ոչ անձրևն և ոչ ցուրտը չէին ծեծում այնտեղ: Իսկ սա մեծ յարմարութիւն էր, մանաւանդ աշնան ժամանակները: Ամեն կողմից պատասպարուած մի անկիւն, նստարանները շարուած, վերելից ծածկուած, տաք սուրճը պատրաստ: Սովոր մարդը, որ սիրում էր տանից ու ընտանիքից հեռու նախաճաշիկ անել՝ կարող էր նստել և հանգստանալ. բաց երկնքի տակ չէր մնայ այնպիսին: Մի յարմարութիւնն էլ այն էր, որ սրճավաճառը շատ հանգիստ ու հանդարտ մարդ էր. լաւ ծառայում էր ճակատի քրտինքով հաց աշխատող իւր յաճախորդներին և ափեղջիփեղ շատախօսութիւնով ու դատարկաբանութիւններով չէր ձանձրացնում ոչ ոքի: Լղար-լղար, բարձրահասակ, տարիքն առած, ծանրաբարոյ և լուրջ մարդ էր սրճավաճառը: Ամենքի հետ նա վարւում էր յարգանքով, զգուշութեամբ և մի տեսակ խորհրդաւոր կերպով. օրինակի համար, ոչ ոք դեռ չգիտէր, թէ ով և որտե-

ղացի էր նա: Չատ հաւանական է սակայն, որ այդ մանրամասնութիւնները յայտնի էին այն ոստիկանին, որ ամեն կէս ժամը մի անգամ անցնում էր նրա մօտովն և միշտ քաղցրութեամբ ողջունում էր: Բայց և այնպէս՝ մարդիկ կային, որոնք արդէն քիչ ու շատ տեղեկութիւն ունէին սրճավաճառի կեանքից: Այսքանն էր նրանց ունեցած տեղեկութիւնը, թէ սրճավաճառն ամեն Աստուօր՝ եօթն ու կէս ժամից ոչ ուշ՝ իւր ունեցած շունեցածը տանում պահ էր տալիս մերձակայ սրճատանը: Այդ որոշեալ ժամին՝ նա սովորաբար վերջացնում էր գործը և լուռ ու մունջ քաշւում, շուրջը նայելով հեռանում ու խառնւում փողոցներում վխտող անց ու դարձ անողներին. հէնց կարծես թէ երկիւղ էր անում, որ ոչ ոք չնկատէր: Մինչև օրս ոչ ոք չէր էլ մըտածել՝ հետեւ այդ մարդին և իմանալ, թէ ինչ տեղ է նրա բնակարանը, կամ ինչ ճանապարհով է իւր հացն աշխատում. այսքանն էր յայտնի, որ նրա խանութը, եթէ կարելի է այսպէս ասել՝ միշտ յաճախորդներով լիքն էր. ամենքին նա ձայնը կտրած՝ ծառայում էր և իրան լաւ էր պահում. այդ պատճառով էլ ոչ ոք չէր ափսոսում իւր կո-

պէկները՝ նրա մատակարարած համեղ ու կազդուրիչ խմիչքի համար:

Այսպէս անցան երկար տարիներ:

Մի առաւօտ, մինչ սրճավաճառն զբաղուած էր իւր գործով՝ յանկարծ նկատեց, որ երկու խոշոր ու թուխ-թուխ աչքեր՝ տնկուած նայում են իւր վրայ և սեղանի տախտակի երեսին չաղ անցած կարագի ու հացի մանրուքի վրայ: Կատարեալ քաղցած մկան ազահաբար նայուածք էր այն, որին որսորդի զրած անուշ պատառը հրապուրում և դէպի թակարդն է քաշում: Մի թշուառ աղքատ աղջիկ էր նայողը: Նրա խճճուած մազերը թափուել էին պարանոցի և ճակատի վրայից ու ծածկել խեղճի նիհարիկ ու ձուռն երեսի կէսը: Այդ մազերն էին միայն որ ծածկում էին ողորմելու գլուխն ու պարանոցը. ուրիշ ծածկոց նա չունէր: Մի զգզգուած ու պատառոտուն շրջադրեստ ունէր հագին, որ եթէ փոած ժապաւէնով վրան ամրացած չլինէր՝ վաղուց մերկ և մրսած ու կապտած ուսերիցը վայր ընկած կլինէր: Թիկնել էր սրճավաճառը սեղանի յետնն ընկած կ[թոցին ու նայում էր, թէ ինչպէս էր անտէր անտիրական երեսան բոպիկ ոտքերով կանգնել խոնաւ խճուղու վը-

րայ և ոտքերն իրար քսում, որ մի քիչ տաքանան: Թէ ով էր այն աղջիկը՝ չգիտէր սրճավաճառը. այսքանը միայն տեսնում էր նա, որ խեղճը ձայնը կտրել էր ու մնացել կանգնած, ու երբոր ինքը ամեն անգամ տաք տաք սուրճը լցնում էր գաւաթները՝ թշուառ արարածի աչքերը քաղցածութիւնից պէծպէծ ին տալիս, նազուկ շրթունքները շարունակ ճպճպացնում էր. կարծես թէ երեսակայութեամբ զգում էր համով հոտով սուրճի քաղցրութիւնը:

— Հապա՛, մօտ արի, ասաց սրճավաճառը՝ երբ բոլոր յաճախորդները ցրուեցան և մնաց միայն մի տղայ, որ ծանր-ծանր վայելում էր իւր նախաճաշիկը: Այստեղ ինչո՞ւ ես կանգնած, հարցրեց նա իւր սովորական հանդարտ ձայնովը. ինչո՞ւ չես գնում: Գէ՛հ, հերիք ծանր ու բարակ անես. բաւական է որքան կանգնեցիր, գնա՛, գնա ասում եմ, թէ չէ . . .

— Ես իսկոյն կերթամ, պարոն, ասաց աղջիկն ուսերը վեր քաշելով, որ շորը մի քիչ բարձրացնէ, մերկ վիզը ծածկէ. չէք տեսնում, անձրեն ինչպէս է թափւում. այսպէս ժամանակը չանն ու կատուին էլ մեղք է տանից դուրս անելը. իսկ իմ մայրս գի-

չերս տունն չէ եկել և բանալին հետը տա-
րել է... Եթէ իմանաք, պարոն, թէ ինչպէս
ուրախալի է, երբ սուրճի անմահական հոտը
քթիս է դիպչում: Գիտէք, մի բան էլ կայ.
ես որ ձեզ մօտ կանգնած եմ՝ ուտիկանն
էլ ինձ այստեղից չի քշի հեռացնի. նա
երևի կարծում է, թէ ես ձեր յաճախորդնե-
րից եմ, նախաճաշելու եմ եկել:

Ասաց ու բարձր ձայնով ծիծաղեց աղ-
ջիկը, կարծես նա ծաղրում էր թէ՛ իւր գը-
լուխը և թէ՛ ուտիկանին:

— Ես ինչպէս տեսնում եմ՝ դու այսօր
ոչինչ չես կերել, ասաց սրճավաճառն ու
կռացաւ դէպի աղջիկը, այնքան մօտեցաւ
նա, որ քիչ մնաց քիթն առնում էր նրա
երեսին:

— Ոչ, պատասխանեց սառնաշորտու-
թեամբ աղջիկը. ես շատ լաւ գիտեմ, որ զեռ
շատ պիտի սպասեմ՝ մինչև իմ ճաշելու ժա-
մանակը հասնի: Դուք ի հարկէ չգիտէք,
թէ ինչ է նշանակում քաղցածութիւն: Հիմի
զեռ այնքան զգալի չէ ինձ համար, բայց
մինչև ես ինձ համար ուտելու բան կճարեմ՝
իմն ինձ կհասնի... շատ դժուար կլինի ինձ
համար, այո, և՛ դժուար, և՛ վատ կլինի:

Ասաց աղջիկը, բաղմանշանակ գլուխ

տուեց ու զնաց. հէնց կարծես, ուզում էր
ասել, թէ իւր գլխովը շատ այնպիսի փոր-
ձանքներ են անցել, որ սրճավաճառի հա-
մար անհասկանալի են:

Մի քանի քայլ հագիւ էր փոխել աղ-
ջիկը՝ որ լսեց խանութպանի ձայնն ու յետ
դարձաւ:

— Զուտ, այստեղ սեցիր, շնչաց սրճա-
վաճառը մեծ զգուշութեամբ. այստեղ մնա-
ցել է փոքր ինչ սուրճ և մի քանի պակսի-
մաթ. վերցրո՛ւ, կեր, բայց մի յանդգնիր
միւս անգամ այս կողմերն երևալ: Լաւ իմա-
ցիր, ես իմ կեանքումս ողորմութիւն չեմ
տալիս, և եթէ դու ինձանից ողորմութիւն
խնդրած լինէիր՝ ես իսկոյն ուտիկանի ձայն
կտայի: Այ, ոտքդ այստեղ դիր, կրակին
մօտ. հը, քեզ համար յարմար է, թէ ոչ:

Ինչ մեծ հրճուանքով նայեց երեսան
խանութպանի երեսին. նա նստեց դատարկ
զամբիւղի վրայ, ոտքերը կրակին մօտեցրեց
և տաք սուրճի վաւաթը զրեց ծնկանը: Բե-
րանն այնքան էր լցրել, որ պատասխան չէր
կարողանում տալ. գլուխը կախել էր ու գո-
հունակութիւնն երեսից թափւում էր:

Հատ շտեկեց, սրճավաճառը ժողովեց
իւր անօթեղէնները. երբեմն երբեմն թեքւում

մտիկ էր տալիս նա աղջկայ երեսին և մտքի հետ ընկած՝ գլուխը շարժում էր:

— Անունդ ի՞նչ է, հարցրեց նա երեսային. յամենայն դէպս ինձ համար ողջ մէկ է, երբէք քո անունն ինձ չէ հետաքրքրում. ի՞նչ գործ ունիմ քո անունի հետ: Ջարմանում եմ միայն.....

— Անունս Ջեսսիկա է, պատասխանեց աղջիկը. բայց մայրիկս և շատ ուրիշներն ինձ կոչում են Ջեսկա: Եթէ դուք իմ տեղը լինէիք՝ ձեր անունից կզգուէիք. «Ջեսկա, արի, Ջեսկա, գնա». ո՞վ ասես, որ ինձ որեւէ յանձնարարութիւն չէ անում. և քիչ կպատահի, որ հետն էլ գլխիս չթրխկացնեն ու միաս չճմկտեն. այ, տեսէք:

Աղջկայ ձեռներին նայողը դժուար թէ կարողանար վճռել, արդեօք ցրտից են այնպէս սևացել և կապտել, թէ ծեծից: Եւ սրճավաճառը նայում էր աղջկայ ձեռներին ու գլուխը շարժում, որից Ջեսսիկան սիրտ առաւ ու շարունակեց:

— Ա՛խ, ի՞նչ լաւ կլինէր, եթէ ես միշտ այստեղ մնայի, ինչպէս որ հիմա տեղս նրստած եմ. բայց դուք կթողնէք, կերթաք, և ես այլ ևս չեմ կարող այստեղ գալ. եթէ գալու լինիմ՝ դուք իսկոյն ոստիկան կկանչէք:

Սրճավաճառը շուրջը նայեց, որ տեսնէ թէ այն մօտիկներում աղբատ երեսաներ հօ չեն երևում. յետոյ նա մեղմօրէն ասաց. — Այո՛, այդպէս է. ապա աւելացրեց.

— Լսիր, ի՞նչ եմ ասում. եթէ դու ինձ խօսք կտաս, որ ամբողջ շաբաթ այստեղ չես գայ և ոչ ոքի չես ասի, թէ ինձ մօտ ես եղել՝ ես քեզ իրաւունք կտամ միւս անգամ ինձ մօտ գալ և դարձեալ կհիւրասիրեմ քեզ. իսկ հիմա թող գնա:

— Գնալը գնում եմ, պարո՞ն, ասաց շտապով աղջիկը. բայց եթէ դուք որեւիցէ յանձնարարութիւն ունիք, որ ես կարող լինէի կատարել՝ ես շատ լաւ կկատարէի: Թոյլ տուէք օգնել ձեզ և տանել ձեր իրեղէնները:

— Ո՛չ, ո՛չ, բարձր ձայնով ասաց սրճավաճառը. չո՛ւտ, գնա՛ հեռացիր. խելքդ գըլխիդ պահիր և մի՛ մոռանար, որ մինչև միւս շաբաթ քեզ այստեղ չպիտի տեսնեմ:

— Զատ լաւ, ասաց աղջիկը և ցեխոտ փողոցով վազում էր, կարծես նա իւր շտապ հեռանալովն ուզում էր ապացուցանել, թէ ինքը չէ մոռացել իւր կապած պայմանը և միանգամայն համաձայն է կատարելու:

Իսկ սրճավաճառը զգուշութեամբ շուրջն աչք ածելով, քարշեց և տարաւ իւր ունե-

ցած չունեցածը կամրջի մօտ եղած սրճատունը և ամբողջ օրը չերեաց երկաթուղու կամրջի թաղումը:

Բ.

Ջեսսիկան հաստատ մնաց իւր խոստումին. իզուր էր ուրբաթախօս (յռակեաց) սրճավաճառն ամեն առաւօտ իւր յաճախորդներին մի կողմից ծառայում և միւս կողմից իւր անկիւնից աչքը տնկած նայում, թէ հիմի ուր որ է՝ կերեայ աղջիկը. նրա նիհար դէմքի ստուերն անգամ չէր երևում:

Բայց պայմանեալ ժամանակին՝ յանկարծ երեաց նա, կանգնեց մեզ յայտնի սուրճի արկղի մօտ ու քաղցած փորով, ազահօրէն աչքերը տնկած սկսեց նայել, թէ ինչպէս էին կարկանդակներն ու պակսիմաթներն իրար յետևից յաճախորդների որկորից ներս գնում: Ատամներ էին, որ գործում էին, խժռում էին ու խժռում, իսկ մեր հալումաչ եղած Ջեսսիկան խեղճ-խեղճ կանգնած էր հեռուն և ուշի ուշով դիտում

էր, թէ ինչպէս են յաճախորդները փորերը կշտացրած թողնում հեռանում:

Բայց հէնց որ մերձակայ եկեղեցու գրւխից ութ ժամը խփեց՝ բաւական էր սրճավաճառի մի ակնարկը, և Ջեսսիկան շտապով մօտեցաւ ու նստեց իւր տեղը, դատարկ զամբիւղի վրայ: Ինչպէս սրճավաճառը նկատեց՝ իւր կարծիքով այս անգամ աղջիկն աւելի էր նիհարել, նրա հնոտի հագուստն աւելի էր մաշուել անպէտքացել:

Հէնց որ նա իւր կուծումած մատներով սուրճի գաւաթը մօտեցրեց շրթունքին, սրճավաճառը առաջի օրուանից մնացած ու չորացած մի կտոր կարկանդակ բերեց ու դրեց նրա ծնկանը:

— Ձեր անունն ինչ է, ուշադրութեամբ նայելով խանութպանին, հարց տուեց աղջիկը:

— Իմ անունս Դանիէլ է, պատասխանեց սրճավաճառը անվստահօրէն և տհաճութեամբ. թւում էր, թէ նա չէր կամենում որ իւր մասին խօսք ու զրոյց լինի:

— Իսկ ձեր բնակարանը ո՞րտեղ է, շարունակեց հարցնել Ջեսսիկան:

— Դիտես ինչ, սիրելիս, խստութեամբ պատասխանեց սրճավաճառը. եթէ դու քո

հարցմունքներով ինձ պիտի ձանձրացնես՝
չատ լաւ կանես՝ վեր կենաս քաշուես: Միթէ
դու չես տեսնում, որ ես երբէք չեմ հետա-
քրքրում իմանալ, թէ դու սրտեղ ես բնակ-
ւում:

— Ներեցէք, խնդրեմ, ես երբէք մտա-
դիր չէի ձեզ վերաւորելու, համեստութիւ-
նով ասաց աղջիկը. ես միայն ցանկանում
էի իմանալ, թէ սրտեղ է ապրում ձեզ նման
մի բարի մարդը: Այնպէս չէ, որ դուք շատ
բարի էք:

— Չգիտեմ, մտախոհ և հանդարտ պա-
տասխանեց Դանիէլը. իմ կարծիքով, ես բո-
լորովին բարի մարդ չեմ:

— Ախ, ընդհակառակը, դուք ինքներդ
չատ լաւ գիտէք, որ շատ բարի մարդ էք.
այս ինչպիսի լաւ սուրճ էք պատրաստում.
Ինչ հրաշալի կարկանդակներ են սրանք:
Գիտէք, ես վաղուց է որ ձեզ հետևում եմ,
դեռ ինձ նկատելուց էլ շատ առաջ. ձեզ
ոստիկանն անգամ անհանգիստ չէ անում և
այստեղից հեռացնում: Այո, այո, պարզ երե-
ւում է, որ դուք շատ բարի մարդ էք:

Մի խոր հառաչանք դուրս եկաւ Դա-
նիէլի սրտից. լուռ ու մունջ սկսելով ժողո-
վել իւր իրեղէնները՝ նա խորասուզուեց մը-

տածմունքների մէջ. այս ինչ նկատողու-
թիւն էր աղջկայ կողմից իւր բարութեան
վերաբերութեամբ: Հըմմմ, ինքը լաւ սուրճ
է պատրաստում... ոստիկանն իրան անհան-
գիստ չէ անում... այո, այդ ուղիղ է: Բայց
հէնց որ Դանիէլն սկսեց հաշուել իւր վաս-
տակած փողերը, որ պարկով լիքը այնտեղ
դրուած էր՝ նա աւելի ծանր յոգոյց հանեց:
Միւսօրն ժամանակ նա դիտմամբ վայր ձգեց
մայթի վրայ ցեխի մէջ մի սև փող ու աւե-
լի արագօրէն ժողովելով իւր ունեցած չու-
նեցածը՝ աչքի տակով սկսեց նայել իւր առ-
ջևը նստած աղջկանը:

Ոչ մի նշան չցոյց տալով իւր դէմքի վրայ՝
աղջիկը շտապով ոտքի դրեց փողի վրայ. մի
կողմից շարունակում էր նա ասուլիս անել
Դանիէլի հետ և միւս կողմից գգուշութեամբ
փողը ոտքով մօտ էր քաշում:

Դանիէլը խղճաց աղջկանը. նրա սիր-
տը ցաւեց խեղճի համար, բայց մի և նոյն
ժամանակ ուրախացաւ, որ յաջողուեց իրան
բռնել մի անշափահաս գող:

Գնալու ժամանակն էր, բայց Դանիէլը
կամեցաւ դեռ նախ ստիպել աղջկանը ոտքը
վեր քաշել և ցոյց տալ իւր թագգրած փո-
ղը: Դանիէլը մտքումը դրեց հրամայել աղջ-

կանը, որ նա միւս անգամ չհամարձակուի այս կողմերը ոտք դնել. «Ճնորհակալութեան փոխարէն էր, մտածում էր նա. երկու անգամ ես սրան հիւրասիրեմ, իմ բոլոր ազգ ու ընտանիքից աւելի գուրեմ գուրգուրեմ, որ կեանքիս մէջ ինձ համար շատ հազուագիւտ երևոյթ է, և հէնց առաջին անգամից մի անպիտան լակոտ, մի թափառաշրջիկ մուրացկան, ապերախտութեամբ իմ հակառակ գնայ, ինձ կողոպտէ ու յափշտակէ»:

Դեռ վրդովուած և յուզուած տատանւում էր Դանիէլը մտատանջութեան մէջ, որ յանկարծ երեխայի դէմքն այլայլուեց. նրա դալկահար թշերը շառագունեցին, և արտասուքի խոշոր կաթիլները թափուեցին աչքերից: Կռացաւ Զեսսիկան, ցեխի միջից վերցրեց փողը, իւր ցնցոտիներովը մաքուր սրբեց և լուծեամբ դրեց սեղանի վրայ:

Լըջադէմ և խորագին ուշադրութեամբ նայեց Դանիէլն աղջկանն ու հարցրեց.

— Ի՞նչ է այդ:

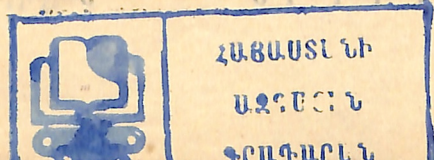
— Ներեցէք, պարոն, պատասխանեց նա. այս փողը գլորուեց, վայր ընկաւ, իսկ դուք չնկատեցիք:

— Քեզ եմ ասում, Զեսսիկա. խոստովանիր ինձ ամեն բան ճշմարտութեամբ:

— Ա՛խ, ներեցէք, աղաչում եմ, հեկեկաց աղջիկը. ես երբէք կեանքիս մէջ փող չեմ ունեցած. այս փողը գլորուեց և ուղիղ ընկաւ ոտքիս առաջ — դուք չնկատեցիք, ես էլ թագցրի. բայց նոյն րոպէին մտաբերեցի, թէ որ աստիճան բարի գտնուեցիք դէպի ինձ, ինչ համեղ սուրճ, ինչ անուշ կարկանդակներ տուիք և թոյլ տուիք նստել այստեղ ու տաքանալ. մտածեցի ես այս ամենն, և չկարողացայ սեփականել ձեր փողը: Ես արդէն գիտեմ, որ այսուհետև դուք ինձ իրաւունք չէք տայ այստեղ գալու:

Դանիէլն իրեղէնները զամբիւղի մէջ տեղաւորելու պատրուակով երեսը շրջեց աղջկանից, իսկ վերջինս կանգնել էր և ամօթից ու երկիւղից գոգում. արտասուքը շարունակ հոսում էր նրա աչքերից: Այս խաղաղ և ասլահով անկիւնը, ուր ինքը երկու անգամ անուշ սուրճ է վայելել և իւր մրսած անդամները տաքացրել, իւր համար կատարեալ դրախտ էր հանդիսացել այդ կարճ միջոցումը. իսկ հիմա զգում է և գիտէ աղջիկը, թէ իւր որ յանցանքի համար պիտի այստեղից իրան հալածեն: Նա շատ լաւ հասկանում էր, թէ այստեղից հալածուելուց յետոյ իրան սպասում են Լոնդոնի անվերջ,

25-45

տխուր և ցուրտ փողոցները. նա զգում էր, որ ինքն այնուհետև ոչ ոքից մի քաղցր խօսք լսելու չէ, թէ այլևս իւր անձը կազդուրելու, մի փոքր ոյժ ստանալու համար ոչ ոքից մի գաւաթ սուրճ չպիտի կարողանայ ստանալ... Մտածում էր աղջիկը և չէր շտապում հեռանալ. նա ցաւ ի սիրտ սպասում էր լսելու այն վճիռը, թէ ինքը այլևս իրաւունք չունի այսուհետև վերադառնալու այս միակ ապաստանարանը:

Վերջապէս Դանիէլը դարձաւ դէպի աղջիկը, նկատեց նրա արտասուքոտ հայեացքը և, ինչպէս պարզ, կարելի էր կարդալ իւր թաց աչքերից՝ ինքն ևս ոչ պակաս հոգեպէս յուզուած էր:

— Զեսսիկտ, ասաց նա. երբէք ես այդ բանը չէի կարող անել՝ ինչ որ հիմայ դու արիր: Այսօր չորեքշաբթի է, և դու իրաւունք ունիս շաբաթը մի անգամ ամեն չորեքշաբթի օր դալ այստեղ, ուր քեզ համար միշտ պատրաստ կլինի մի բաժակ տաք տուրճ:

Այնպէս հասկացաւ խեղճ աղջիկը, թէ Դանիէլն ուզում էր ասել, թէ ինքը երբէք փողը ոտքի տակին չէր թաղցնի. այդ պատճառով էլ թողեց ու հեռացաւ տխուր և

սիրտը կոտրած, չնայելով որ միւս կողմից ուրախութիւնից նրա ոտները գետնիցը կըտրուել էին, մտաբերելով որ ամեն շաբաթ իրան սպասում մի արժանավայել հիւրասիրութիւն: Դալով Դանիէլին՝ նա ճանապարհին շարունակ այս էր մտածում, թէ ինչպէս պիտի նեղանար խեղճ որբը և ինչպիսի մտատանջութիւններ միմեանց յետեից յաջորդելու էին նրա մանկական ուղեղի մէջ: Ժամանակ առ ժամանակ՝ շարժում էր Դանիէլն իւր դուխը և իւր մէջ փնթփնթում. — «ոչ, ես այդ բանը չէի կարող անել, երբէք չէի անի»... .

Գ.

Տարուան վերջին երեք ամիսներին՝ Զեսսիկան իւրաքանչիւր շաբաթ՝ չորեքշաբթի օրերն այցելում էր մեզ ծանօթ սրճարանը և ամենայն համբերութեամբ սպասում էր՝ մինչ յաճախորդները քաշոււմ էին, ապա թէ ինքը ստանում էր իւր բարերարից որոշեալ նախաճաշիկը:

Մի քանի ժամանակ որ անցաւ՝ Դանիէլն իրաւունք տուեց աղջկանն իւր իրեղէններից մի քանի բաներ հետը կրել մերձակայ սրճարանը. բայց նա երբէք թոյլ չէր տալիս նորան հետը գնալ մինչև իւր բրնակարանը. ընդհակառակն, սպասում էր Դանիէլը, մինչև որ աղջիկը աչքից հեռանում էր, ապա թէ այն ժամանակը փողոցից փողոց ծռուելով՝ գնում հասնում էր իւր կացարանը: Ճիշտ այդպէս վարւում էր Դանիէլը և Ջեսսիկայի նախաճաշելու ժամանակը. նա միջոց չէր տալիս աղջկանը որևէ հարցմունք իրան տալու, մի քանի կցկտուր խօսքեր հազիւ լինում էր երկուսի մէջ: Իսկ Ջեսսիկան իւր կողմից երբէք մըտքովը չէր անց կացնում թագցնելու իւր բնակարանը. Դանիէլը, եթէ ցանկանար՝ ամեն ժամանակ կարող էր գնալ աղջկայ յետնից:

Ջեսսիկայի բնակուած սենեակը մի օր մարագ էր եղած, իսկ մարագի տակը մի խարխուլ և հին պանդոկի գոմն էր: Ներկայումս այն բազումը կենող չգիտեմ ինչ առևտրականների երկու-երեք իշանն էին կապում այն գոմումը: Մի հին սանդուխք կար այնտեղ, որի տախտակները կոտրտուած և փայտերի ծայրերը փտած էին. այդ սան-

դուխքով ուղղակի պիտի բարձրանայիր և մտնէիր ձեղնայարկը (չարդախ), ուր որ Ջեսսիկայի սենեակն էր:

Այդ սենեակը բնակութեան համար միանգամայն անյարմար էր և բոլորովին դատարկ՝ ինչպէս և տակի գոմն էր: Փոքր ինչ փտած հին խոտ էր ածած այնտեղ, երեսն ըստ ամենայնի թաց. այդ էր Ջեսսիկայի անկողինը: Նրա ունեցած բոլոր կահկարասիքն՝ աղիւսների վրայ դրուած քանի մի հատ հին տախտակներն էին:

Բոլոր նրանց ստացուածքը, ինչ որ կարելի էր ծախել կամ զրաւ գնել՝ վաղուց չքացել էին. շատ ափսոսում էր Ջեսսիկայի մայրը, որ չէ կարողացել իւր աղջկանն էլ ձեռքից հանել, ազատուել նրանից. բայց եթէ խղճմտանքով ասենք՝ դժուար թէ Ջեսսիկան իւր մօր համար մեծ ծանրութիւն եղած լինէր, որովհետև մայրը վաղուց արդէն դադարել էր նրա մասին մտածելուց. երեխային էր մնացել հոգալ իւր դառն ապրուստը և իւր ցամաք պատառը: Թշուառ աղջիկն այդ տան բոլոր բնակիչների ծառան և աղախինն էր. ո՞վ ասես որ նրան տեղ չէր ուղարկում և չէր բանացնում. աւելացրու սրա վրայ և այն, որ ողորմելին մօր

ձեռքին կատարեալ նահատակ էր, շարունակ ծեծ ու ջարդ էր ուտում մօրից: Այնքան ուժից վեր ծառայութիւններ էր արել նա այդ տան բազմութիւններին, որ հոգին դուրս էր եկել. նախատինք ու անարգանքներ էր որ թափւում էին գլխին տան կենողների կողմից: Եւ ահա, հէնց այդ նեղութիւնների ժամանակն էր, որ ամեն չորեքշաբթի սպասում էր նորան մեր ասած բաւականութիւնը, և Աստուած ողորմած էր, դեռ կարող էր ապագայումն աւելի երջանիկ բախտի հանդիպել: Այդպէս էլ եղաւ. շատ չտեւեց, մի նոր անակնկալ հանգամանք մեծ ուրախութիւն և մխիթարութիւն պատճառեց նրա սրտին:

Մի ձմեռային երեկոյ՝ Ջեսսիկայի մայրը հարբած դրութեան մէջ խիստ սաստիկ ծեծեց աղջկանը: Ի՞նչ անէր ողորմելին. քաղցած ու հալումաշ, լալով ու մղկտալով՝ դուրս եկաւ տանից ու քաշուեց հեռացաւ: Մէկ էլ նկատեց նա, որ իրանից ոչ հեռու՝ առաջից գնում էր բարերարը. իրան քաջ ծանօթ Դանիէլի բարձր հասակն էր աչքին ընկնողը: Ոտքից գլուխ սև հագած, սպիտակ փողպատը կապած՝ բռնել էր Դանիէլը ճրագներով լուսաւորուած փողոցն ու հաւասար քայլե-

րով, վստահ, համարձակ գնում: Ջեսսիկան սիրտ չարեց մօտ գնալ. հեռուից հեռու նրա հետքը բռնեց ու գնաց: Եկաւ Դանիէլը, կանգնեց մի մեծ շինութեան դարպասի առաջին, բաց արեց և մտաւ բազը: Մի կամարակապ դուռը կար այնտեղ. Դանիէլը բանալին հանեց զրպանից, բաց արեց դուռն ու ներս մտաւ:

Ջեսսիկան ներս խցկուեց Դանիէլի յետեից և ոտից գլուխ դող ելած՝ երկիւղից մի ըռպէտափ մնաց դրան շեմքի վրայ կանգնած, մինչև որ ներսում վառուած ճրագի լուսից սիրտ առաւ և արձակ համարձակ մի քանի քայլ առաջ գնաց: Մի դուռը կար այնտեղ, ծիրանեգոյն վարագոյրներով զարդարած. աղջիկը կամաց յետ բաց արեց այդ դուռն այնքան, որ կարելի էր ներսը տրնտղել: Այն աստիճան կարողացաւ սրտապրնդուել Ջեսսիկան, որ կարողացաւ կամաց ներս մտնել այդ դռնովն և առանց ազմուկ հանելու՝ ծածկուել ու մնալ մութը խաւարի մէջ ցցուած: Հատ չանցաւ՝ տունը բոլորովին լուսաւորուեց: Դանիէլն ինքն էր, որ վառուտում էր դադային լապտերները: Գաղի պայծառ լոյսը տարածուեց ամբողջ տեղերը և ապշեցրեց աղջկանը: Եկեղեցի էր այդ

տունը, յատակն ամբողջ ծածկուած էր դոր-
գերով: Երկու կողմից շարուած էին սև ներ-
կած նստարաններ. նստարանները միմեան-
ցից անջատուով էին նմանապէս սև տախ-
տակներով: Եկեղեցու մէջտեղից երկու կարգ
սիւններ էին գնում, այդ սիւններից մէկի յե-
տեւ թագ կացաւ Ջեսսիկան և աչքերը տըն-
կած՝ հետաքրքրութեամբ դիտում էր, թէ
ինչպէս էր Դանիէլը բարձրանում ամբիոն
և այնտեղի ճրագները վառում: Օհ, ինչպէս
հիացաւ նա, երբոր ճրագի լոյսն ընկաւ
ամբիոնի մօտ դրուած երգեհոնի խողովակ-
ներին, որոնց ոսկեփայլ շաւաղը աչք էր
խտտղեցնում: Մէկ էլ եկեղեցու դռնապանը,
որ ոչ այլ ոք էր, եթէ ոչ Դանիէլը, մտաւ
խորանը և մի քանի րոպէ դուրս չեկաւ.
սրանից յարմար ժամանակ չէր լինի: Մի
սանդուխը կար այնտեղ ոսկէնկար գարդա-
րանքներով, որտեղից կարելի էր բարձրա-
նալ երգեցիկ խմբի կանգնելու տեղը: Ջես-
սիկան շտապեց նստարանների տակով կու-
գէ կուզ մօտ գնալ սանդուխին. տարա-
բախտաբար՝ յանկարծ երևաց Դանիէլը, մի
երկար, սև բաճկոնի նման բան հագին: Տեղն
ու տեղը կանգ առաւ աղջիկը և շփոթուած
ու դարմացած աչքերը տնկել՝ մտիկ էր տա-

լիս իւր հովանաւորի տարօրինակ հագուստին:
Դանիէլն էլ նկատեց աղջկանը և այն-
պէս շփոթուեց նրա յանկարծական և ան-
սպասելի ներկայութիւնից, որ առաջին ան-
գամը բերանը մի խօսք չեկաւ. աչքերը չռել
էր ու շփոթուած ապուշ-ապուշ մտիկ տա-
լիս նրա երեսին:

— Դու, անպիտան, գոչեց Դանիէլն, ուշ-
քը գլուխը հաւաքելով, իսկոյն գնուրս, շուտ:
Քո ինչ տեղն է այս. քեզ նմաններն այս-
տեղ ինչ դործ ունին, այստեղ դալիս են
երեւելի և բարձրաստիճան անձինք: Դուրս
կորիւր, քանի ոչ որ չէ եկել: Այդ ինչպէս
մտար դու այստեղ: Մօտեցաւ Դանիէլն աղջկա-
նը և վերջին խօսքերն արտասանեց նրա
ականջումը՝ համարեա քշփշալով. մի կողմից
խօսում էր և միւս կողմից վախովախելով՝
աչքը դռան կողմն էր ձգել, որ մի գուցէ
ներս եկող լինի:

— Մայրս սաստիկ ծեծեց ինձ և տանից
դուրս ձգեց, շտապով ասաց աղջիկը. մէկ
էլ յանկարծ՝ ձեզ փողոցումը տեսայ և յետե-
ւիցդ եկայ.... մի նեղանաք, խնդրեմ, իսկոյն
կթողնեմ, կհեռանամ.... բայց այս ինչ լաւ
տեղ է... ասացէք խնդրեմ, ձեր ասած երե-
ւելի մարդիկը ինչ են անում այստեղ, այս

պատուական և հրաշալի տեղումը. այսքանն
ասացէք, ու ես իսկոյն կերթամ:

— Դալիս են աղօթելու, չնչաց Դանիէլը:

— Իսկ ինչ է նշանակում աղօթել, հար-
ցրեց Ջեսսիկան:

— Յիսուս ու Քրիստոս, այդ ինչ ասա-
ցիր, աղջիկս, շփոթուեց Դանիէլը. ինչպէս
թէ աղօթել ինչ է նշանակում. այն է նշանա-
կում, որ ոմանք ծունր են գնում այս տախ-
տակակապ տեղերում, մի քանիսը նստում
են. իսկ ինչ կարիք որ նրանք ունին՝ պա-
ստօրը (քահանան) ամբիոնի վրայից յայ-
տնում է Աստուծուն:

Վայրենու նման, ապուշ-ապուշ մնացել
էր Ջեսսիկան Դանիէլի երեսին նայելով.
մէկ էլ՝ տկամայից մի ժպիտ խաղաց նրա
տխրադէմ պատկերի վրայ:

— Իսկ ովքեր են ձեր ասած պաստօրն
ու Աստուած, հարցրեց աղջիկը, և միթէ այդ
երեւելի մարդիկը, այդ տիկիւններն ու պա-
րօնները բանի կարօտութիւն են ունենում:
Ես այնպէս կարծում էի, թէ այդպիսի մար-
դիկն ամեն ինչ ունին և ինչ որ կամենան՝
կարող են ունենալ:

— Ախ, չնւտ արա, քո գնալու ժամա-
նակն է. ժամաւորներն ուր որ է՝ կզան

և կզարմանան, երբոր քեզ պէս զգգողւած
ու պատառոտուած մի կռաւղաշտ անհաւատ
աղջկայ տեսնեն այստեղ: Տես, այս անա ամ-
բիոնն *) է, որտեղ ժամերգութեան ժամա-
նակ կանգնում է պաստօրն ու քարոզ տա-
լիս. այս նստարանների վրայ նստում են
ժամաւորներն ու լսում պաստօրի խօսքերը.
Իսկ այնտեղ, անա, երգեհոնն է ածում **:).
ցանկացողը երգեհոնի նուագակցութեամբ
երգում է: Տեսնում ես, ամեն բան ես քեզ
բացատրեցի, ուրեմն հեռացիր, դնա և միւս

*) Անգլիական եկեղեցին իւր կարգերով ու ծէ-
սերով բաւականին զանազանում է մեր հայ եկեղե-
ցուց. նրանց մէջ ժամերգութիւն կատարում է միայն
կիրակի օրերը. ժամաւորները մերոնց նման սո-
քի վրայ չեն կանգնում. — տաճարի մէջ դպրոցական
նստարանների նման երկար ու ձիգ նստարաններ են
շարուած, ուր որոշ ժամանակներում հանգստանում
են աղօթաւորները: Արեւելեան անկիւնում ամբիոն է
բարձրացած, որտեղից պաստօրը կամ քահանան քա-
րոզում է Աստուծոյ խօսքը: Քարոզը այս եկեղեցու
անհրաժեշտ արարողութիւններից զլրատւում է:

**) Երգեհոն ընդունուած է բողոքական և կա-
թօլիկ եկեղեցիներում:

անդամ չհամարձակուիս այստեղ երևալ. քեզ եմ ասում, երբէք ու երբէք:

— Գիտէ՞ք, պարոն Դանիէլ, պատասխանեց խղճալին, այս բաներն ես երբէք ոչ տեսել և ոչ լսել եմ: Չկայ արդեօք այստեղ մի մոլթ անկիւն, որ մտնեմ ու թաղնուիմ...

— Ո՛չ, չկայ, ընդհատեց անհամբերութեամբ Դանիէլը. մենք այստեղ քեզ պէս մի կիսամբրկ, գլխաբաց ու բոկոտն հեթանոս աղջկայ հետ գործ չունինք: Դէ՛հ, չուտ գնա, հեռացիր. մինչև ժամն սկսելը 15 րոպէ է մնացել. յանկարծ մէկը ներս չմտնէ ու քեզ այստեղ տեսնէ. չուտ, չուտ, ասում եմ, քաշուիր, հեռացիր:

Ծանր ու դանդաղ քայլերն ուղղեց թըշուառ աղջիկը գէպի ծիրանեգոյն ներկած դուռը. գնում էր նա և մէկ-մէկ յիտ էր շրջում ու սիրտը կոտրած՝ մտիկ տալիս Դանիէլին: Վերջինս մնացել էր կամարի տակ անշարժ կանգնած. նա քիթ ու մոուլթ ժողոված՝ նայում էր աղջկանը:

Նոր ոտքը դրել էր Ջեսսիկան նախագաւիթը՝ երբ լսեց, որ մէկը մօտենում է եկեղեցու դռանը. սատանական՝ ներքևը, ճիշտ եկեղեցու դռանը, լապտերի մօտ ցցուել էր իւր աչքի գլուխ ոստիկանը: Արագ-արագ սկսեց

բաբախել խեղճ աղջկայ սիրտը. րոպէաբար նա դռան յետևը տեսաւ մի անկիւն, ուր ապաստանեց ինքը, մինչև որ ոտքը հանգստանար և ոստիկանը թողնէր հեռանալ:

Եւ ահա, աղօթաւորները միմեանց յետևից լցուեցին եկեղեցին. կանացի բեհեղեայ հագուստների և կերպանների խշխշոցը պարզ լսելի էր նրա ականջին. Ջեսսիկան իւր աչքով տեսաւ ժամ եկող կանանցն ու տղամարդկանցը: Մի անգամ այն աստիճան վստահացաւ, որ իրան թոյլ տուեց կամաց շօշափել մօտիցն անց կենող մի տիկնոջ թաւշեայ վերարկուն, և ի հարկէ, ոչ ոք չնկատեց և չկասկածեց, որ դռան յետևը մի այսպիսի աղջիկ է թաղնուած: Տեսնում էր Ջեսսիկան, թէ ինչպէս Դանիէլն իւրաքանչիւր ժամաւորի ցոյց էր տալիս իւր տեղը, ինչպէս նա կասկածոտութեամբ աչքերն ածելով՝ կարծես որոնում էր մէկին. մինչև անգամ իւր ականջով լսեց աղջիկը, որ Դանիէլը մօտ կանչեց ոստիկանին և հարցրեց նրան, թէ չէ տեսել արդեօք եկեղեցու մօտերքում մի պառուտուած հագուստով աղջիկ թափառելիս:

Ահա հնչեց երգեհոնի ձայնը. Ջեսսիկան չոգել էր ծնկների վրայ և հիացած ականջ էր դնում երաժշտութեանն և քաղցր

նուապածութեանը. լալիս էր նա և չէր կարողանում իրան հաշիւ տալ, թէ ինչու է լալիս. իսկ արտասուքն այնքան առատօրէն էր հոսում նրա աչքերից, որ Ջեսսիկան հարկ չհամարեց սրբել իւր կոշտ ու կոպիտ թաթիկներով. նա գլխարկործ ընկել էր երեսի վրայ ու ձեռներով ծածկել դէմքը. թող այնուհետեւ թափուի արտասուքը՝ որքան և պէտք է, ամենևին այդ մասին չէր էլ մտածում: Նա անդադար ողբում ու հառաչում էր:

Ժամից յետոյ նրա ականջին հասնում էր դուռս գնացող ժամաւորների խառնաշփոթ զրոյցները:

Նախագաւիթը դատարկուեց, ծիրանաներդ գուռը փակուեց, ոստիկանը նոյնպէս հեռացաւ. ամենայարմար ժամանակն էր թողնել հեռանալու:

Վշտաբեկ, յոգնած ու տխուր՝ տեղիցը կանգնեց աղջիկը. նա մտածեց, որ ժամանակն է արդէն ձգել այն հրաշալի անկիւնը, որտեղից նրա հոգին պարարւում էր հրեշտակային սրբասացութեամբ. և աւանդ, նա պիտի զրկուէր այս խաղաղ անպատանաւորանից, որպէսզի թափառէր քաղաքի մութն ու ցուրտ փողոցներում....

Խորին հառաչանքով, մտամոլոր և յու-

սահատ՝ դուռս եկաւ Ջեսսիկան և թոյլ քայլերն ուղղեց իրանց բնակարանի կողմը:

Դ.

Առաջին փորձից յետոյ՝ Ջեսսիկան այնուհետեւ յաճախ էր գալիս եկեղեցին և նոյն դռան յետեւը թափնում:

Նա չէր կարողանում զսպել իւր եռանդը, և չնայած որ վտանգաւոր քայլ էր արածը՝ բայց և այնպէս մեծ բաւականութեամբ ամեն կիրակի կանգնում էր մութ փողոցի մէջ և սպասում յարմար ժամանակի, որպէսզի կարողանայ աննկատելի կերպով ներս խցկուել եկեղեցին: Չառ չանցաւ՝ նա արդէն ընտելացաւ ամեն հանգամանքներին. օրինակ, նա գիտէր, թէ որ ժամանակն էր Գանիէլն եկեղեցու ճրագները վառում, երբ էր ոստիկանն եկեղեցու դռան առաջին հրեկում և վերջապէս երբ էր իւր թողնել հեռանալու ամենայարմար միջոցը:

Մէկ-մէկ Ջեսսիկան չէր կարողանում զրսպել իւր ծիծաղը, երբ տեսնում էր, թէ ինչ-

պէս էր Դանիէլն առօք փառօք նախագաւ-
թում ձգուած՝ ընդունում ժամաւորներին.
հէնց իմանաս՝ նա կանգնած լինէր իւր սըր-
ճարանում և հանդիստ ու հանդարտ յաճա-
խորդներին ընդունելիս:

Արդէն Ջեսսիկան շէքից շնորհից ճա-
նաչում էր պաստօրին: Բարձրահասակ չոր
ու լղար մարդ էր պաստօրը: Սովորաբար
նա ժամ էր մտնում կողքի դռնիցը, գլուխը
կախ և ըստ երեւոյթին՝ մտքի հետ ընկած:
Քահանայի հետ ժամ էին գալիս իւր երկու
քաղցրածուկիս և բարեհամբոյր փոքրիկ աղ-
ջիկները, Ջեսսիկային համարեա հասակա-
կից: Երկու երեխայքը խիստ շարժում
էին Ջեսսիկայի հետաքրքրութիւնը. նրան-
ցից փոքրը շատ գեղեցիկ էր, իսկ մեծը,
համարեա իւր տարիքին, մազ ու աչքերը հօ
իրան նման բոլորովին թուխ: Բայց աւաղ,
որքան մեծ զանազանութիւն Ջեսսիկայի և
պաստօրի աղջիկների մէջ. այն ինչ սէր,
այն ինչ գգուանք էին վայելում նրանք...
Իսկ ինքը... Երբեմն, երբ քահանայի աղջիկ
ները գալիս անցնում էին Ջեսսիկայի կող-
քով՝ նա աչքերը փակում էր և մտքումն այս
հարցը որոճում. արդեօք ինչ են անում այն
աղջիկները, երբ որ նստում են իրանց բարձր

նստարանների վրայ, որտեղ իրաւունք չունի
նստելու իւր նման թշուառ, բոկոտն և ցըն-
ցոտիներում պատատուած անբախտը... Այս-
պիսի սրտամաշ և աղէկտուր հարցերի պա-
տասխանը միշտ լինում էր հեկեկանք և հա-
ռաչանք:

Դանիէլը կարծում էր, թէ Ջեսսիկան
չորեքշաբթի օրերն իւր մօտ նախաճաշելու
եկած ժամանակ՝ պիտի ձանձրացնէր իրան
ղանազան հարցմունքներով, և այս մտած-
մունքն իւր սրտի վրայ քարի նման ծանրա-
ցել էր. բայց որքան թեթեւութիւն զգաց
նա, երբ աղջիկը ոչ մի նշոյլ անգամ ցոյց
չտուեց: Օօօ, այդ մասում Ջեսսիկան բան-
իմաց և հասկացող մէկն էր: Ընդհակառա-
կը, Ջեսսիկայի ցանկութիւնը միայն այն էր,
որ Դանիէլը միանգամայն մտահան անէր,
թէ ինքն երբ և իցէ եկեղեցում եղած էր. և
նրա այս ցանկութիւնը հետզհետէ իրակա-
նացաւ: Միանգամայն ապահովացաւ Դանիէ-
լը, որ այլ ևս ճրագները վառելու ժամա-
նակ՝ սիրտը երկիւղից չպիտի բաբախէր,
թէ հէնց հիմի ուր որ է՝ աչքովը կընկնի
աղքատ աղջկայ տխրադէմ և վայրագ կեր-
պարանքը:

Բայց ահա, ամարային պայծառ երե-

կոնները մօտ են, և Ջեսսիկան տխրութեամբ զգում է, որ շուտով պիտի վերջանան իւր հոգեկան բաւականութիւնները, որ ունենում էր կիրակի օրերը: Այն երկիւղը, թէ մի օր իւր գաղտնիքներն երեւան են գալու՝ իւրաքանչիւր անց կացած շաբաթի հետ նրա սրբոտի վրայ ծանրանում էր: Քանի գնում էր՝ օրերն երկարում էին, արեւն ուշ էր մայր մտնում, և նա այլևս հնարաւորութիւն չպիտի ունենար օր ցերեկով այնպէս ել ու մուտ անելու եկեղեցին, որ ոչ ոք իրան չնկատէր: Մի առանձին հմտութիւն և ճարպիկութիւն էր հարկաւոր իւր կողմից, որ յարմար միջոց ճանդած ժամանակ՝ մի կերպ ներս սպրդէր եկեղեցին: Ինչ անյարմարութիւն կարող էր սակայն յետ կատեցնել նրան իւր հոգեկան բաւականութիւններից, և եթէ այս միակ կասկածն ու երկիւղը չլինէր, թէ այդպիսով ինքը կարող էր վերաւորել ու վրէժացնել Դանիէլին՝ նա շարունակ կ'յաճախէր եկեղեցի, մինչև որ մի օր էլ իրան կրճէին: Միթէ սաստիկ կ'աւազան ինձ միայն նրա համար, որ ես կանգնում եմ նախագաւթում, բոլորի յետևը և աղօթում, մտածում էր Ջեսսիկան:

Դէպքը սակայն այնպէս բերեց, որ դեռ

ձմեռնային մութ երեկոնները վերջանալուց շատ վաղ՝ յայտնուեց Ջեսսիկայի գալտնիքը:

Մի կիրակի երեկոյ՝ պատուօրի երեխաների զլխումը նստեց սովորականից վաղ եկեղեցի գալ: Եւ անհա, նրանք նկատեցին, որ ցնցոտիները մէջ փաթաթուած, մի գլխաբաց և ոտաբորիկ աղջիկ իրենցից առաջ շտապով սանդուխքը բարձրացաւ և անհետացաւ եկեղեցու նախագաւթումը: Կանգնեցին աղջիկները, իրար նայեցին և անհար, դողահար, երկիւղից մէկ կարմրելով և մէկ սփրթնելով՝ թեմանցուկ արին միմեանց հետ ու ընկան իրանց հօր այս նոր ու տարօրինակ ծխականի յետևից:

Դռնապան Դանիէլը մէջտեղը չէր երեւում, բայց նրանց սրատես աչքերն իսկոյն նկատեցին մանրիկ ոտների թաց հետքերը, որ դեռ մնացել էին մաքուր յատակի վրայ: Մի ըոպէից՝ նրանք գտան խղճալի որբին դռան յետևը կծկուած:

— Զայն տանք Դանիէլին, գոչեց պատուօրի կրտսեր աղջիկ Վալերիան, պինդ կրպչելով քրոջը:

Լսեց Ջեսսիկան այս խօսքերը և ժամանակ շտուեց նորանց քայլ անելու. նա դուրս պրծաւ իւր դարանից, կանգնեց նրանց

առաջ և սրտաշարժ դէմքով ասաց. — «աղա-
չում եմ, ինձ այստեղից մի հալածէք. ես
մի շատ թշուառ աղջիկ եմ և իմ միակ բա-
ւականութիւնս այս է իմ կեանքիս մէջ: Ես
շատ անգամ եմ տեսել ձեզ, երբ դուք մի
բարձրահասակ պարոնի հետ դալիս անցնում
էիք իմ մօտովս, և երբէք մտքովս չէ անցել,
թէ դուք ուզենայիք ինձ այստեղից դուրս
քշել. ես դռան յետեր կանգնելովս ոչինչ վը-
նաս չեմ տալիս կամ փշացնում. իսկ եթէ
պարոն Դանիէլն ինձ այստեղ տեսնէ՝ նա
այլևս ինձ սուրճ չի խմացնի»:

— Սիրտդ հանգիստ պահիր, սիրելիս. մեր
միտքը բոլորովին այն չէր, որ քեզ հետ վատ
վարուէինք և վիրաւորէինք, մեղմօրէն և
քաղցրութեամբ ասաց մեծ աղջիկը: Բայց
ասա տեսնենք, դու ինչո՞ւ ես դալիս եկեղե-
ղեցի և ինչո՞ւ ես դռան յետեր թագնուում:

— Ես երաժշտութիւն լսել սիրում եմ,
պատասխանեց Ջեսսիկան, և մէկ էլ ցան-
կանում էի իմանալ, թէ ինչ է նշանակում
աղօթել և թէ ովքեր են պատարոն ու Աս-
տուած: Թէպէտ ես գիտեմ, որ այս տունը
չինուած է միայն երեւելի մարդկանց և ձեզ
նման գեղեցիկ ու պճնազարդուած երեխա-
ների համար՝ բայց և այնպէս ես կցանկայի

մի անգամ գոնէ գտնուել եկեղեցումը և
տեսնել, թէ դուք այնտեղ ինչ էք անում:

— Դու կգաս մեզ հետ այնտեղ, ուր մենք
նստում ենք, շտապով խօսեց Վալերիան: —
Իսկ Անին ձեռքը կամացուկ քրոջ ուսին դը-
րեց և աչքով նշանացի ցոյց տուեց Ջեսսի-
կայի ճղճղած հագուստն ու գզգզուած մա-
զերը... Եւ իրաւ, մի այնպիսի դժուարա-
լուծելի խնդիր էր այս, որ չէր կարող չը-
շփոթեցնել աղջիկներին: Ողորմելի Ջեսսի-
կան այնքան աղտոտ էր և այնպիսի անտա-
նելի հագուստ ունէր, որ անկարելի էր պատ-
տօրի աղջիկներին՝ հրաւիրել նրան իրանց
ծիրանենկար չքեղազարդ տեղն ու կող-
քերին նստացնել: Վալերիան բարկութիւ-
նից գունատուեց. նա յանդիմանական հայ-
եացք ձգեց իւր մեծ քրոջ երեսին, շտապով
թերթեց ձեռքին բռնած աւետարանն և
ասաց.

— Աննի, ահա այն բնագիւրը, որ հայրի-
կը մօտ օրերս մեզ կարդաց. «եթէ կգայ
ձեզ մօտ ոսկի մատանին մատին, չքեղ հան-
դերձներով պճնուած մի մարդ, միևնոյն ժա-
մանակը կգայ ցնցոտիներում փաթաթուած
մի թշուառ, և դուք աւելի պատիւ կտար
չքեզ հագնուած հարուստին ու կասէք, բապ-

առաջ և սրտաշարժ դէմքով ասաց. — «աղա-
չում եմ, ինձ այստեղից մի հալածէ՛ք. ես
մի շատ թշուառ աղջիկ եմ և իմ միակ բա-
ւականութիւնս այս է իմ կեանքիս մէջ: Ես
շատ անգամ եմ տեսել ձեզ, երբ դուք մի
բարձրահասակ պարոնի հետ զալիս անցնում
էիք իմ մօտովս, և երբէք մտքովս չէ անցել,
թէ դուք ուղեւորայիք ինձ այստեղից դուրս
քշել. ես դռան յետեր կանգնելովս ոչինչ վը-
նաս չեմ տալիս կամ փշացնում. իսկ եթէ
պարոն Դանիէլն ինձ այստեղ տեսնէ՝ նա
այլևս ինձ սուրճ չի խմացնի»:

— Սիրտդ հանգիստ պահիր, սիրելիս. մեր
միտքը բոլորովին այն չէր, որ քեզ հետ վատ
վարուէինք և վիրաւորէինք, մեղմօրէն և
քաղցրութեամբ ասաց մեծ աղջիկը: Բայց
ասա տեսնենք, դու ինչո՞ւ ես զալիս եկեղե-
ղեցի և ինչո՞ւ ես դռան յետեր թաղնւում:

— Ես երաժշտութիւն լսել սիրում եմ,
պատասխանեց Ջեսսիկան, և մէկ էլ ցան-
կանում էի իմանալ, թէ ինչ է նշանակում
աղօթել և թէ ովքեր են պաստօրն ու Աս-
տուած: Թէպէտ ես գիտեմ, որ այս տունը
չինուած է միայն երեւի մարդկանց և ձեզ
նման գեղեցիկ ու պճնազարդուած երեխա-
ների համար՝ բայց և այնպէս ես կցանկայի

մի անգամ զոնէ գտնուել եկեղեցումը և
տեսնել, թէ դուք այնտեղ ինչ էք անում:

— Դու կգաս մեզ հետ այնտեղ, ուր մենք
նստում ենք, շտապով խօսեց Վալերիան: —
Իսկ Անին ձեռքը կամացուկ քրոջ ուսին դը-
րեց և աչքով նշանացի ցոյց տուեց Ջեսսի-
կայի ճղճղած հագուստն ու գզգզուած մա-
զերը... Եւ իրաւ, մի այնպիսի դժուարա-
լուծելի խնդիր էր այս, որ չէր կարող չը-
շփոթեցնել աղջիկներին: Ողորմելի Ջեսսի-
կան այնքան աղտոտ էր և այնպիսի անտա-
նելի հագուստ ունէր, որ անկարելի էր պաս-
տօրի աղջիկներին՝ հրաւիրել նրան իրանց
ծիրանենկար չքեղազարդ տեղն ու կող-
քերին նստացնել: Վալերիան բարկութիւ-
նից գունատուեց. նա յանդիմանական հայ-
եացք ձգեց իւր մեծ քրոջ երեսին, շտապով
թերթեց ձեռքին բռնած աւետարանն և
ասաց.

— Աննի, ահա այն բնագիրը, որ հայրի-
կը մօտ օրերս մեզ կարդաց. «եթէ կգայ
ձեզ մօտ ոսկի մատանին մատին, չքեզ հան-
դերձներով պճնուած մի մարդ, միևնոյն ժա-
մանակը կգայ ցնցոտիներում փաթաթուած
մի թշուառ, և դուք աւելի պատիւ կտաք
չքեզ հաղնուած հարուստին ու կստէք, բազ-

միր աշտեղ, վերին բարձին, իսկ աղքատին կասէք, դու կանգնիր այնտեղ, կամ եկ նրատիր իմ ոտներիս մօտ—միթէ ձեր արարքը չի համարուի կեղծաւորութիւն և միթէ դուք չէք դատապարտուի ձեր անարդար խորհուրդների համար»։ Այժմ նոյնն է. եթէ այս ողորմելի երեխային չտանենք մեզ մօտ, չնստացնենք մեր կողքին՝ կնշանակէ որ մեր հաւատքը դէպի մեր տէր Յիսուս Քրիստոսն առ երես է և կեղծաւորութեամբ։

—Ես չգիտեմ ինչ անեմ, պատասխանեց յոգևոց հանելով Անին. ըստ իս՝ աւետարանի խօսքը շատ պարզ և որոշ է, բայց ես հաստատ համոզուած եմ, որ մեր արարքը հայրիկին դուր չի գայ. եկ, հարցնենք դոնապանին։

—Ա՛խ ոչ, ոչ, ընդհատեց Ջեսսիկան. ես չեմ ցանկանում, որ մէկն ինձ աշտեղ տեսնէք։ Ես ձեզ խօսք եմ տալիս, որ այսուհետև իմ ոտքս աշտեղ չի մտնի, հաւատացնում եմ, որ չեմ գայ. խոստանում եմ, որ էլ չը հետաքրքրուիմ իմանալու, թէ ովքեր են պատօրն ու Աստուած. խնդրում եմ միայն թոյլ տաք գնամ և շարգելէք ինձ։

—Սակայն, աղջիկ, պատասխանեց քաղցրութեամբ և լրջմտօրէն Անին. ընդհակա-

ռակն, մեր պարտականութիւնն է հասկացնել քեզ, թէ ո՞վ է Աստուած, եթէ իրաւ է, որ դու այդ չես իմանում։ Պատօրը մեր հայրն է. եթէ կամենում ես՝ գնանք միասին նրա մօտ և հարցնենք, թէ ինչպէս վարուինք քեզ հետ։

—Բայց վա՛յ թէ պարոն Դանիէլն ինձ տեսնէ, այն ժամանակը, հացրեց Ջեսսիկան։

—Խորանում բացի մեր հօրից ուրիշ մարդ չկայ, պատասխանեց Անին. նա մեզ կասէ, ինչ անենք։ Դու հօ՛ մեր հօրից չես վախենայ։

—Ո՛չ, չեմ վախենայ, պատասխանեց Ջեսսիկան և ուրախ-ուրախ պատօրի երեխաների հետ միասին եկեղեցու միւս կողմովը գնաց մտաւ խորանը։

—Մեր հայրիկն այնքան խիստ մարդ չէ, քաջալերեց Ջեսսիկային Վալերիան։

Անին կամաց բաղխեց խորանի դուռը։

—Մտէ՛ք, լսուեց ներսից նրանց հօր մեղմիկ ձայնը։

Ե.

Աղօթագիրքը ձեռքին՝ վառարանի մօտ փափուկ բազկաթռուի մէջ նստած էր պաստօրը՝ երբ դռան շեմքի վրայ երեւցին երեք աղջիկները։ Քահանան աղօթագիրքը ծալեց։ Զատ անգամ էր Ջեսսիկան իւր դարանից տեսել պաստօրի գունատ և մտախոհ դէմքը, բայց նա երբէք չէր հանդիպել քահանայի այն խորամուխ և հետամուտ հայեացքին, որ կարծես ներս թափանցեց իւր հոգու խորքը, տեսաւ իւր սրտի ներսում կուտակուած վշտերը, դիտեց իւր թշուառ և անեղանելի վիճակը և միանգամից, համարեան, կարգաց պարզապէս իւր ցաւալից կեանքի մթաղին և աղէկտուր պատմութիւնը։ Դեռ ևս Ջեսսիկան չէր խոնարհեցրել իւր աչքերը, դեռ չէր մատուցել պաստօրին իւր յարգանաց ողջոյնը՝ մինչ քահանայի բարեհամբոյր դէմքի վրայ խաղաց կարեկցական և սիրալիւր զգացմանց քաղցր արտայայտութիւնը։ Այնքան քաղցր և այնքան ուշադրաւ էր պաստօրի հայեացքը, որ Ջեսսիկան չկարողացաւ իւր աչքերը հեռացնել նրա երեսից։ Քահանայի մարդասիրական զգաց-

մունքը նոր սիրտ և նոր ոգի ներշնչեց աղջկայ մէջ։

Պաստօրի երեխաներն անմիջապէս թողին Ջեսսիկային դռան շեմքի վրայ, մօտեցան իրանց հօրը և միմեանց բերանից խօսքը խլելով, ոտ ու ձեռք շարժելով՝ շտապ-շտապ սկսեցին պատմել, թէ ինչ դժուար դրութեան մէջ ընկան իրանք՝ երբ աղջկանը դռան դռան յետեր թաղնուած։

— Մօտեցիր ինձ, զաւակս, ասաց պաստօրը։

Մի քանի քայլ արեց Ջեսսիկան գորգի վրայ, մօտեցաւ քահանային, կանգնեց բազկաթռուի հանդէպ և ձեռքերը խաչած՝ նայեց ուղղակի նրա աչքերին։

— Անունդ ինչ է, որդեակ, հարցրեց պաստօրը։

— Ջեսսիկա, պատասխանեց աղջիկը։

— Ջեսսիկա, ինչ քաղցր անուն, ժպտաց պաստօրը։

— Իմ մայրս առաջ թատրոն էր խաղում, ասաց Ջեսսիկան, ևս էլ մնչկատակի (պանտոմիմա) ժամանակ վնուկի դեր էի կատարում, այդ անում էի այն ժամանակ, որ դեռ փոքր էի, դեռ չէի մեծացել ու այսպէս տղեղացել։ Մայրս ասում էր, որ եթէ ևս մեծա-

նամ ու նորից գեղեցկանամ՝ դարձեալ կը մասնակցեմ թատրոնական ներկայացումներին. բայց ի հարկէ ես դեռ շատ կսպասեմ մինչև այդ օրը: Դուք էք պաստօրն, այնպէս չէ:

—Այո, պատասխանեց ժպտալով քահանան:

—Իսկ ինչ է նշանակում պաստօր, հարցրեց Ջեսսիկան:

—Պաստօր նշանակում է ծառայ, աչքերը մտախոհութեամբ կրակին ձգելով՝ պատասխանեց նա:

—Հայրիկ, զարմացած բացագանչեցին Անին և Վալերիան. բայց նոյն րոպէին՝ Ջեսսիկան հարցասիրական ակնարկ ձգելով պաստօրի երեսին՝ ասաց.

—Ասացէք, խնդրեմ, դուք ո՞ւմ ծառան էք:

—Ես ծառայում եմ Աստծուն և մարդին, պատասխանեց նա, ձայնը բարձրացնելով. — Ջեսսիկա, ես նմանապէս և քո ծառան եմ:

Գլուխը բացասաբար շարժեց Ջեսսիկան և աչքերն ամելով սենեկի և պաստօրի աղջիկների պաճուճանքների վրայ՝ բարձրաձայն ծիծաղեց: Ջեսսիկան և կանգնած տեղը դողաց, ուսերի շարժումով բարձրացնելով իւր հնոտիքը մերկ պարանոցի վրայ՝ կար-

ծես դուրսը մոնչացող սառնամանիքի տակ էր կանգնած: Ջեսսիկայի մանկական, սրբաշունչ ծիծաղը շանթեց պաստօրի բարի սիրտը, և նրա աչքերը արտասուքով լցուեցին:

— Իսկ ո՞վ է Աստուած, րոպէական լուծիւնն ընդհատեց Ջեսսիկան: Մայրս ուրախ տրամադրութեան մէջ եղած ժամանակ՝ երբեմն երբեմն ասում էր. «Աստուած ողորմած է»: Ասացէք, խնդրեմ, պարոն պաստօր, դուք ճանաչո՞ւմ էք Աստծուն:

Դեռ չէր պատասխանել քահանան՝ որ խորանի դուռը բացուեց, և շեմքի վրայ երեւաց Դանիէլը: Առաջին րոպէում նա հանգիստ սրտով նայեց ներկայ եղողներին. բայց վերջը գերեզմանական դալուկը ծածկեց նրա լուրջ դէմքը, և նա թիկնեց դռանը, որ փոքր ինչ շունչ առնէ և այս անակնկալ շփոթից ազատուի. ոչ մի խօսք չկարողացաւ արտասանել Դանիէլը. պապանձուեց մնաց: Ջեսսիկան նմանապէս իւր կողմից սարսափահար եղաւ և ապուշ-ապուշ նայում էր շուրջը, կարծես նա ուզում էր՝ կամ կորչել հեռաւալ, և կամ մի տեղ թաղնուել:

Րոպէական լուծիւնն ընդհատուեց պաստօրի հետեւալ խօսքերով.

— Ջեսսիկա, ասաց նա, իմ ամպիոնի

տակ մի ծածուկ տեղ կայ. դու կմտնես այն-
տեղ, կնստես և քարոզի ժամանակ իմ աչքս
քեզ վրայ կլինի: Խելօք եղիր, ուշադրու-
թեամբ լսիր, և դու քիչ ու շատ տեղեկու-
թիւն կստանաս Աստուծոյ մասին: Դանիէլ,
տարէք այս երեխային և կանգնացրէք նրա-
տարանների դիմացը, ամբիոնի սանդուխքի
մօտ:

Ջեսսիկայի բերանն ուրախութիւնից մնա-
ցել էր բաց, նրա երջանկութեանը չափ չկար,
երբ յանկարծ ինքը բուսաւ տաճարի մէջ,
ոսկեփայլ երգեհոնի դիմաց, որտեղից հնչում
էր ներդաշնակ և հոգեթրթիւ երաժշտութիւ-
նը: Իրանից ոչ հեռու, աչքերը տնկած՝
քաղցրաժպիտ իւր վրայ էին նայում Անին ու
Վալերիան. պատուորի մեծ աղջիկը խորին ու-
շադրութեամբ դիտում էր Ջեսսիկայի ամեն
մի շարժումները, իւր ազդեցիկ հայեացքով
հասկացնում էր նա անտէր որբին, թէ երբ
էր հարկաւոր ծունը դնել և երբ ոտքի կան-
գնել. իսկ Վալերիան բաւականանում էր միայն
քաղցր ժպիտներով, երբ ամեն անգամ զը-
լուխը բարձրացրած ժամանակ աչքը ձգում
էր Ջեսսիկայի երեսին:

Միանգամայն երջանիկ էր Ջեսսիկան,
իւր այդ երջանկութիւնն երբէք նրան չէր

չփոթում: Այդտեղի աղօթաւոր երեւելի տի-
կիններն ու պարոնները նրա աչքում ոչնչով
չէին զանազանւում նրանցից՝ որոնց ինքը,
վհուկի դեր կատարելիս՝ տեսել էր թա-
տրոնումը: Իսկ Ջեսսիկայի ուշք ու միտքն
ամբողջապէս կլանել էր պատուօրը, որ շուտ
շուտ մտիկ էր տալիս իրան: Անկարծիք,
Ջեսսիկայի համար դժուար էր խօսքերից
մի բան հասկանալ, բայց քահանայի քարո-
զը խիստ դուր էր գալիս աղջկանը: Պատ-
ուօրի քնքոյշ ու փափկահնչիւն ձայնը շատ
հաճելի էր Ջեսսիկային, մեծ ուրախութիւն
էր նրա սրտի համար, երբ իրան նայելու
ժամանակ քահանայի բարեհամբոյր դէմքի
վրայ ինքը տեսնում էր քնքշութեան, տը-
խրութեան և մեծ համակրութեան արտա-
յայտութիւններ:

Չուտ-չուտ Դանիէլը տհաճ դէմքով և
սրտի անհանգստութեամբ գալիս անցնում
էր Ջեսսիկայի մօտով, իսկ վերջինս չէր էլ
նկատում դռնապանի ներկայութիւնը. նրա
բոլոր մտածութիւնը, նրա եռանդալից ցան-
կութիւնը միայն այսքանն էր, թէ ովքեր
էին պատուօրն և Աստուած:

Չ.

Ժամը դուրս եկաւ: Պատուօրն իջաւ ամբիոնից նոյն ըռպէին՝ երբ Գանիէլն շտապում էր դուրս անել Ջեսսիկային: Քահանան բռնեց երեխայի ձեռքից և բոլոր ժամաւորներին ներկայութեամբ՝ առաւ մտաւ խորանը: Անմիջապէս նրանց յետևից ներս եկան Անին և Վալերիան: Չատ յողնած էր պատուօրը, գոյնը բոլորովին թռել էր. նա կանգնացրեց Ջեսսիկային իւր առաջ և ջարդուած ու վաստակած՝ ընկաւ բազկաթոռի մէջ, Փոքր ինչ հանգստանալուց յետոյ՝ նա զլուխը դրեց ձեռների վրայ և ցած ձայնով ասաց. «Ո՛վ Տէր, ահա կանգնած է առջևդ քո հօտի գառներից մէկը. սովորեցրու և օգնիր ինձ արածացնել քո ոչխարները . . .

— Զաւակներս, շարունակեց պատուօրը, վաստակած դէմքի վրայ սիրալիւր ժպիտը խաղացնելով. հեշտ բան չէ Աստուծոն ճանաչելը, բայց մեզ մի բան է յայտնի. այս այն է, որ նա, մեր հայրը՝ է և իմ հայրը և քո հայրը, Ջեսսիկա. նա քեզ սիրում է, նա քեզ համար աւելի է հոգում՝ քան թէ իմ քնքուշիկներն ահա—այ, սրանց համար

եմ ասում, Ջեսսիկա, որ քո առաջիկ կանգնած են: Ասաց պատուօրը, նայեց իւր երեխաներին և ժպտաց. նրանք էլ փոխադարձաբար ժպտադէմ մտիկ տուին իրանց հօրը: Են ինչ երջանիկ ժպիտ էր, որ արտայայտուեց պատուօրի երեխաների պատկերի վրայ: Զգաց, հասկացաւ Ջեսսիկան այն երջանկալիւր ժպիտը, և խորին տրտմութիւնը բռնեց նրա սիրտը: Ամբողջ մարմնով դողաց խեղճ աղջիկը. նա ինքն իրան զսպեց, բայց մեղմօրէն և ցաւագին հառաչանքով այս խօսքերն արտասանեց.

— Ես երբէք հայր չեմ ունենցել:

— Աստուած ինքն է քո հայրը, քաղցրութեամբ պատասխանեց պատուօրը, նա շատ լաւ գիտէ քո զրութիւնը, որովհետեւ նա ամենազէտ է: Մենք նրան չենք կարող տեսնել, բայց բաւական է որ հետը խօսենք՝ և նա մեզ կլսէ. մենք կարող ենք խնդրել նրանից՝ ինչ որ մեզ պէտք է»:

— Մի՛թէ նա ինձ թոյլ կտայ իւր հետ խօսել՝ ինչպէս որ թոյլ է տալիս այս գեղեցիկ երեխաներին, որ այսպէս չբեղ հագնուած են, հարցրեց աղջիկը և աչքը վախվախելով՝ ձգեց իւր ազոտոտ ոտների ու պատառոտուն ցնցոտիների վրայ:

— Այո, ասաց պատուօրը և ժպտաց, միա-
ժամանակ մի խոր հառաչանք դուրս բղխեց
նրա սրտից։ Այո, զաւակս, շարունակեց պա-
տուօրը. դու իրաւունք ունիս հէնց այս ը-
պէին խնդրել նրանից՝ ինչ որ ցանկանում ես։

Ջեսսիկան աչքերը շուքեց և սկսեց այս
ու այն կողմը նայել. կարծես նա սենեկի
քունջ ու պուճախներում Աստծուն էր որո-
նում և ուզում էր տեսնել նրան։ Յետոյ
գլուխը կռացրեց, ձեռների վրայ դրեց, ինչ-
պէս որ մի քանի ըոպէ առաջ պատուօրից
տեսել էր, և լուիկ մըմունջով այս խօսքերն
արտասանեց. «Աստուած իմ, ախ, որքան
ցանկանում եմ Բեզ տեսնել. աղաչում եմ,
ի՛վ Տէր, վճարիր պարոն Դանիէլին իւր
տաք-տաք սուրճի արժէքը, որ նա ինձ
խմացնում է»։

Լսեցին այս խօսքերը Անին և Վալե-
րիան և զարմացան մնացին. իսկ պատուօրի
աչքերն արտասունքով լցուեցին, և նա լրա-
ցրեց Ջեսսիկայի առաջին անդրանիկ աղօթ-
քը՝ գոչելով. «Ամէն»։

Է.

Դանիէլը ժամանակ չգտաւ Ջեսսիկայի
հետ խօսելու. մինչև որ նա կապասէր, որ
պատուօրը թողնէր հեռանալ՝ աղջիկը դուրս
եկաւ կողքի դռնից և անհետացաւ, ուստի
Դանիէլն ստիպուեց սպասել նրան չորեքշաբ-
թի առաւօտը տեսնելու։ Զատ դուր եկաւ
Ջեսսիկայի մաշուած պատկերը՝ երբ վեր-
ջինս աչքը տնկած սուրճի սեղանին էր նայ-
ում ամենայն ուշադրութեամբ։ Իսկ Դանիէլը
վաղուց արդէն վճռել էր արգելել աղջկանը
ոչ միայն իւր մօտ գալու, այլ և ոստիկա-
նով սպառնալու, եթէ նա համարձակուէր
միւս անգամ եկեղեցուն մօտ գնալու։ Նա
մտքումը դրել էր ամենայն աշարճութեամբ
հսկել աղջկայ յետեից։ Սակայն մինչ Դանիէլը
բերան չէր բաց արել և ոչ մի խօսք չէր
արտասանել՝ Ջեսսիկան ներս ընկաւ սրճա-
տունը և նստեց իւր սովորական տեղը՝ կործ-
արած զամբիւղի վրայ։

— Պարոն Դանիէլ, ասաց աղջիկը, վճա-
րեց Աստուած ձեր ինձ խմացրած սուրճե-
րի գինը։

— Ի՛նչնչ . . . վճարեց . . . ի՛նչնչ . . .

Աստուած . . . հարցրեց Դանիէլը զարմացած
— Ոչ . . .

— Ուրեմն նա կվճարէ, գլուխը հաս-
տատապէս շարժելով ասաց Ջեսսիկան. կաս-
կած մի տանէք ձեր փողի համար, պարոն
Դանիէլ. ես Աստծուն շատ խնդրեցի, և պաս-
տօրն ինձ ասաց, որ Աստուած անպատճառ
կկատարէ իմ խնդիրս:

— Ջեսսիկա, խստութեամբ հարցրեց
Դանիէլը, միթէ դու պաշտօրին բան ասել
ես իմ սրճատան մասին:

— Ո՛չ, պատասխանեց ուրախ ժպիտով
աղջիկը. կիրակի օրուանից սկսած՝ շատ ու
շատ անգամ եմ խնդրել Աստուծոյ, և նա
անկարծիք, եթէ ոչ այսօր՝ գոնէ վաղը ձեզ
կվճարէ:

— Ջեսսիկա, շարունակեց քաղցրու-
թեամբ Դանիէլը. ես տեսնում եմ, որ դու
խելացի աղջիկ ես, ուրեմն ուշադրութեամբ
լսիր՝ ինչ որ հրամայում եմ. երբէք ոչ ոքի
բան չասես իմ և սրճատանս վերաբերու-
թեամբ. որովհետեւ մեր եկեղեցին յաճախող-
ները բոլորեքեան բարձր շրջանից են, նրանք
ամենքն երեսելի մարդիկ են, և կարող են
իրանց համար անպատուութիւն համարել, որ
ես, իրանց ժամկոչը, խանութ եմ պահում:

կարող է պատահել, որ եթէ նրանք այդ
բանն իմանան՝ էլ չկամենան ինձ պա-
հել իրանց եկեղեցումը, և ես կզրկուեմ
իմ արդիւնաւոր պաշտօնից, ուրիշ խօսքով
ասել՝ մեծ փողից:

— Եթէ այդպէս է, հապա էլ ինչո՞ւ էք
պահում այն սրճարանը, հարցրեց Ջեսսիկան:

— Միթէ դու չե՞ս տեսնում, որքան շատ
փող եմ աշխատում ես ամեն առաւօտ, ա-
սաց նա և շարժեց փողով լիքը քաթանի
տոպրակը. ախար ես այս դորժով տարե-
կան մեծ փող եմ աշխատում:

— Իսկ այդքան փող ձեր ինչի՞ն է հար-
կաւոր. Աստծուն էք տալիս, հա:

Դանիէլը ոչինչ չպատասխանեց. Ջես-
սիկայի հարցմունքը սուր դանակի նման
ցցուեց նրա սրտումը. «Հը՛, իւր ինչի՞ն է
պէտք այդքան փողը»: Յակամայից ներկայա-
ցաւ Դանիէլի աչքին իւր աղքատիկ սենեա-
կը, որի մէջ ինքը բնակւում էր մէն-միայ-
նակ. երկաթուղու կամրջից բաւական հեռու,
առանց սարգ ու կարգի և յարմարութիւն-
ների: Մի հատ դրամարկդ միայն դրուած
էր նրա սենեկի մէջ, ուր պահուած էին խնայ-
ողական գանձարանից տուած դրքոյկը, տո-
կոսով տուած փողերի ապահովագրերը և մի

փոքրիկ տոպրակով ոսկի դրամ. ահա այս-
քանն է նրա ստացուածքը, որի համար այս-
չափ տանջուել էր և տանջուում ու դադրում էր
կիրակի, տօն և լի օրեր չհարցրած: Չկարո-
ղացաւ մտաբերել Դանիէլը, թէ ինքը մի օր՝
մի աղքատի ողորմութիւն արած լինէր, բացի
Ջեսսիկային տուած սուրճի տականքից և չո-
րացած հացից, որի համար աղջիկը Աստու-
ծուցէ խնդրում էր վճարել իրան . . .

Դանիէլի հազը բռնեց, կարծես այդպի-
սով մաքրում էր իւր կոկորդը, և նա աչքերը
տրորեց, ձգձգուեց ու դողդոջուն մատներով
հանեց տոպրակից մի հատ փոքր արժէքի
դրամ և կոխեց Ջեսսիկայի բուռը:

— Ո՛հ, ո՛հ, ո՛հ, պարոն Դանիէլ, ասաց
շտապով Ջեսսիկան. ես չեմ ուզում, որ դուք
ինձ փող տաք. իմ ցանկութիւնս այն է, որ
Աստուած վճարէ ձեզ իմ պարտքը:

— Այո, այո . . . ըրը . . . ի հարկէ, ի հար-
կէ, Աստուած ինձ կվճարէ . . . մրմուռաց Դա-
նիէլը . . . շուտով կմօտենայ ընդհանուր հաշ-
ուէտութեան օրը . . .

— Միթէ Աստուած ընդհանուր հաշուի
օրեր ունի, հարցրեց Ջեսսիկան. ո՛հ, ես թա-
տրոնում վհուկի դեր կատարած ժամանակս
այդ հաշուէտութեան օրը շատ էի սիրում:

Իսկ դուք գոհ կմնաք այդ օրից, թէ ոչ,
հարցրեց Դանիէլին աղջիկը:

Դանիէլը խնդրեց Ջեսսիկային շարու-
նակել իւր նախաճաշիկը, իսկ ինքն սկսեց
որոճալ, ծանր ու թեթեւ անել իւր մտքում
աղջկայ միամիտ հարցմունքներով զարթե-
ցրած խնդիրը: Դանիէլի խղճմտանքը քչքչում
էր իւր ականջին, թէ ինքը գոհ չի մնայ, եթէ
Աստուած պահանջելու լինէր նրանից իւր
գործերի և կենցաղի հաշիւը:

Հեռանալիս, երբ Դանիէլը չուզեցաւ
տուած փողն յետ վերցնել՝ Ջեսսիկան ասաց.

— Պարոն Դանիէլ, եթէ գիտենայի, որ
դուք ինձանից չէիք նեղանայ և ինձ չէիք
մեղադրի՝ ես ուրախութեամբ կցանկայի
վաղն էլ գալ ձեզ մօտ սուրճ խմելու, ի հար-
կէ փողով, ինչպէս անում են ձեր յաճա-
խորդները. դուք ապահով եղէք, եկող կի-
րակին ես ոչ մի խօսք չեմ ասի պատուօրին
ձեր սրճարանի վերաբերութեամբ. դուք բո-
լորովին երկիւղ մի անէք:

Ջգուշութեամբ փաթաթեց և ամրացրեց
Ջեսսիկան փողը իւր ցնցոտիքի ծայրումը, և
ուրախ ու զուարթ դուրս թռաւ կամրջի տա-
կից ու անհետացաւ Դանիէլի աչքից:

Նոր էր մտել Զեսսիկան իրանց կացարանի փողոցը՝ մէկ էլ տեսաւ, որ բոլոր այն տեղի բնակիչները հաւաքուել էին մի բարձրահասակ պարոնի շուրջը և մեծ իրարանցումի մէջ էին։ Սրան նրան արմունկով հրելով՝ ճղեց պատուեց աղջիկը բազմութիւնը, ճանաչեց պատուորին և մօտեցաւ նորան։ Ուրախութիւնը փայլեց պատուորի երեսին՝ երբ նա տեսաւ Զեսսիկային։ Առաւ աղջիկը, պատուորին յառաջ ընկաւ, մտաւ ցեխոտ բազը, այնտեղից էլ երկուսով միասին ուղղակի դոմի միջից բարձրացան կիսաւեր ճոճուան սանդուխքով վերեւ, մօտան ձեղնայարկը (չարդախը)։ Ինչ տեսաւ այնտեղ քահանան. կրդմինտրները ջարդ ու փշուր թափուած, միակ լուսամտի ապակիները կոտրատուած, տեղը փալապներ խրոտած և կեղտոտ թղթեր կը պցըրած։ Մի հին ժանգոտուած վառարանի մօտ աղիւսների վրայ դրուած էին մի քանի հատ տախտակի կտորտանք, որոնք նստարանի տեղ էին գործածուում։ Այդ տախտակի կտորների վրայ նստեց ինքը պատուորը, իսկ Զեսսիկան նստեց նրա դիմացը, գետնին։

— Զեսսիկա՛, տրտմութեամբ ասաց պատուորը, այստեղ ես դու բնակուում։

— Այո՛, այստեղ, պատասխանեց Զեսսիկան, բայց մի օր, երբ ես թատրոնում վհուկի դեր էի կատարում և մայրս ներկայացնում էր՝ մենք աւելի լաւ սենեակ ունէինք։ Մենք զարձեալ լաւ կապրինք՝ եթէ ես մեծանամ և այնքան դեղեցկութիւն ունենամ, որ կարողանամ մօրս պէս թատրոնում խաղալ։

— Որդեակ իմ, ասաց պատուորը. ես եկել եմ մօրդ համոզեմ, որ թոյլ տայ քեզ ուսանել գիւղական դպրոցում։ Ինչ ես կարծում, թոյլ կտայ, թէ ոչ։

— Ո՛չ, պատասխանեց Զեսսիկան. մայրս ինձ ասել է, որ երբէք թոյլ չի տայ կարդալ-դրել սովորել և եկեղեցի գնալ. նրա ասութեամբ՝ այդ բաներն ինձ կփճացնեն և բոլորովին կդարձնեն անպէտք։ Բայց բանն այս է, պարոն պատուոր, որ մայրս ձեր եկեղեցու մասին ոչինչ չգիտէ. ձեր եկեղեցին շատ հեռու է այստեղից, և ոչ մի օր մայրս ինձ այն կողմերը չէ պատահել։ Այս էլ կայ, որ կիրակի օրերը մայրս միշտ հարբած է լինում։

Այնքան անմեղութեամբ, այնքան պարզ ու հանդարտ էր խօսում խեղճ երեխան, որ

կարծես՝ ասածները շատ սովորական և բը-
նական երեւոյթներ լինէին: Սակայն պաս-
տօրի սարսուռը բռնեց, լռիկ-մնջիկ աչքը
տնկած՝ նայում էր նա կոտրած լուսամտի
ծակից ամպամած երկնքին: Վերջապէս նա
յուսահատութեամբ այս խօսքերն արտա-
սանեց:

— Աստուած իմ, ես այստեղ ինչ կարող
եմ անել:

— Ոչինչ, պատասխանեց Ջեսսիկան. դուք
միայն իրաւունք տուէք ինձ կիրակի օրերն
եկեղեցի գալ և հետո խօսեցէք Աստուծոյ
վրայ: Եթէ ինձ ձեր երեխաների նման չքեղ
շորեր ընծայէիք՝ մայրս իսկոյն կտանէր, գրաւ
կղնէր և օղի կառնէր: Իմացէք ուրեմն, դուք
ուրիշ ոչինչ չէք կարող ինձ համար անել:

— Ո՛ւր է մայրդ, հարցրեց պաստօրը:

— Երևի որեւէ տեղ կերուխումով է
գրադուած. նա երկու-երեք օրից առաջ
տուն չի գայ: Նա ձեզ լսողը չէ: Մի անգամ
մի միսիօնէր եկաւ այստեղ. այնպէս հրեց
մայրս և սանդուղքից ցած գլորեց, որ քիչ
մնաց՝ սպանում էր: Թատրոնում խաղացած
ժամանակ՝ բոլորը նրան անուանում էին չա
բասիրտ կին, և ոչ ոք չէր համարձակում
մի խօսք ասել նորան:

Պաստօրը լռել էր: Մտատանջութեան
թախիծն երեսին՝ աչքի տակով գննեց նա
սենեակն իւր սարք ու կարգով, և խիստ ցա-
ւեց ու խղճաց աղջկայ վրայ: Ղրութիւնը
յուսահատական էր: Վերջապէս նա խօսեց.

— Ջեսսիկա, ո՞վ է այդ Դանիէլը:

— Ո՛հ, պատասխանեց խորամանկ դէմ-
քով աղջիկը, Դանիէլն իմ բարեկամս է, որ
ինձ սուրճ է տալիս: Միթէ, պարոն, դուք
չգիտէք, ովքեր են բնակում Լոնդոնում:

— Ի հարկէ ոչ, պատասխանեց պաստօ-
րը ժպտալով: Ի՞նչ է, միթէ նա սրճատուն,
կամ խանութ ունի, ուր սուրճ են խմում:

Ջեսսիկան գլուխը շարժեց. նա սիրտ
շարեց բան ասելու, լռեց:

— Ի՞նչ արժէ մի բաժակ սուրճը, հարցրեց
պաստօրը:

— Ամբողջ բաժինն արժէ մի պեննի *
շտապով պատասխանեց Ջեսսիկան, բայց
կարելի է և կէս բաժին առնել. միևնոյն տե-
ղում կարելի է գնել մի պեննու կամ կէս
պեննու կարկանդակ և սպիտակ հաց:

— Իսկ կարկանդակներն ու սուրճը լսոն
են լինում, ժպտալով հարցրեց պաստօրը:

*) Պեննին արժէ մօտաւորապէս 4 կոպէկ:

—Ամենագլխաւոր տեսակից, չրթունքները ճաճպացնելով՝ ասաց աղջիկը:

—Լաւ, ասաց պատուիր. կասես ուրեմն քո բարեկամին, որ ամեն առաւօտ քեզ տայ մի ամբողջ բաժին սուրճ և մի պեննու սպիտակ հաց. ես գինը լրիւ կվճարեմ իրեն՝ երբ որ կբարեհաճի ինձ մօտ գալ փողն ուղկելու:

Ջեսսիկայի դէմքը պայծառացաւ միայն մի բոպէ. այնուհետեւ տրտմութիւնը պատեց երեսը. յանկարծ մտաբերեց Դանիէլի դադտնիքը. նրա չրթունքները սկսեցին դողդողալ, և նա յուսահատութեամբ գոչեց.

—Ներեցէք, պարոն, ես հաստատ հաւատացած եմ, որ Դանիէլը ձեզ մօտ չէ կարող գալ... այո՛, հաստատ գիտեմ, որ չէ կարող. տեղը շատ հեռու է և յաճախորդները շատ շատ են.... ոչ, նա երբէք չի գայ ձեզանից փող ստանալու:

—Ուրեմն, լսիր, տես ինչ կասեմ, Ջեսսիկա՛, ամեն կիրակի ես քեզ մի շիլլինգ*) կտամ. եթէ դու ինձ խօսք կտաս, որ կտանես կտաս բարեկամիդ: Հասկացիր, որ եթէ ինձ խաբես՝ ես իսկոյն կիմանամ:

*) Արժէ մօտ 50 կոպէկ:

Ասաց պատուիր և նրա բազմափորձ և խորամուխ հայեացքը շեշտուեց աղջկայ աչքերի մէջ. —միևնոյն բարեհամբոյր և կարեկցալիւ ժպիտը խաղաց քահանայի ազնիւ դէմքի վրայ:

— Այլ ևս ինչ բանով կարող եմ քեզ օգտակար լինել, հարցրեց պատուիր:

—Ուրիշ ոչինչ չէ հարկաւոր ինձ. դուք միայն խօսեցէք հետս Աստուծոյ վրայ, պարոն պատուիր:

—Այժմ ես միայն մի բան կասեմ քեզ Աստուծոյ վերաբերութեամբ. եթէ ես քեզ տանեմ ինձ մօտ, որ մեր տանը մնաս և իմ երեխաների հետ աղբրես՝ այն ժամանակ դու մաքուր կհագնուես և մաքուր էլ կմնաս: Աստուած մեզ ստեղծել է նրա համար, որ իւր հետ միասին ապրինք երկնքումը. իսկ մենք այնքան մեղաւոր գտնուեցինք, որ երկնքի համար անպիտան համարուեցինք: Այն ժամանակ նա ուղարկեց իւր միածին Որդուն, որ զար մեր մէջը բնակուէր, մեռնէր մեր մեղքերի համար, որպէսզի այդ ճանապարհով մեզ զարգարէր նոր հանդերձներով և պատրաստէր մտնել իւր յաւիտենական կայանը — իւր հանդերձեալ կեանքը: Ուստի եթէ դու Աստուծուց բան խնդրես-

լու լինիս՝ աղօթքիդ մէջ այս խօսքերն աւելացրու. «*Ո սէր Յիսուսի Զրիստոսի*»: Նա ինքն՝ Յիսուս Քրիստոս է որդին Աստուծոյ:

Այս խօսքերից յետոյ, պատարն զգուշութեամբ իջաւ սանդուխքից: Ջեսսիկան ոտաբորբիկ ուղեկցում էր նորան: Նա առաջնորդեց քահանային կարճ ճանապարհով և հանեց քաղաքի գլխաւոր փողոցներից մէկը: Պատարն մնաս բարեւասաց աղջկանը՝ աւելցնելով. «Աստուած օրհնէ քեզ, որդեակ իմ»: Այնպիսի եղանակով ասաց նա այս խօսքերը, որ իսկոյն թափանցեցին մինչև Ջեսսիկայի մանկական սրտի խորքը: Բաժանուելիս՝ պատարն զրեց աղջկայ բուռը մի արծաթ զրամ, որ բաւական էր նորան երեք օրուայ նախաճաշիկի համար, և Ջեսսիկան համարելով իրան շատ հարուստ՝ վերադարձաւ իւր աղքատիկ կացարանը:

Հետեւեալ առաւօտը Ջեսսիկան եկաւ Դանիէլի մօտ՝ յաճախորդի նման, հպարտ հպարտ գլուխը բարձր բռնած և կանխիկ վճարեց նորան ամբողջ արծաթը:

Դանիէլը լսելով աղջկայ պատմութիւնը՝ փոքր ինչ չփութուեցաւ: Նա վախեցաւ, թէ գուցէ պատարն ցանկանում էր այդպիսով գտնել փոքրիկ աղջկայ այցելած սրճարանը,

որով և կբացուէր իւր գաղտնիքը: Բայց և այնպէս, նա սիրտ չարեց արգելել աղջկանը նախաճաշելու համար իւր մօտ գալու: Յամենայն դէպս, նա եկաւ այն համոզմանը, որ եթէ իւր գաղտնիքը բացուէր՝ ինքն աւելի շուտով կգոցէր սրճատունը, քան թէ կվերաւորէր եկեղեցու երեսլի ժողովրդականների սիրտը: Բայց մինչդեռ այդպիսի բան չէ պատահել՝ յիմարութիւն էր իւր կողմից օր առաջ գանազան միջոցների դիմել և այդպիսով գրկել իրան մշտական օրինաւոր եկամուտից:

Թ.

Եթէ մարդ հետեւելու լինէր՝ կտեսնէր ամեն ժամանակ, որ մի փոքրիկ, ոտաբորբիկ ու գլխաբաց աղջիկ արձակ համարձակ գնում էր այն եկեղեցին, ուր սովորաբար աղօթելու էր ժողովուրդ Լոնդոնի բարձր դասակարգը: Իւր սովորական տեղը կանգնելուց առաջ՝ այդ աղջիկը հագնում էր պատարնի մեծ աղջկանը մի օր պատկանած վերար-

կուն և ծածկում էր նրա գլխարկը, որ Դանիելի սև կապայի հետ միասին պահում էր եկեղեցու սենեակումը: Այս հագուստով Ջեսսիկայի պատին աւելի էր բարձրանում ժամաւորների աչքում: Ըստ երեւութին՝ պատուօրն իւր ժողովրդականների մէջ Ջեսսիկայից աւելի ջերմեւանդ և ուշադիր ծխական չունէր, որովհետեւ շատ ցաւ էր թւում նրա համար՝ եթէ չէր տեսնում աղջկայ հալ ու մաշ եղած և գունատուած երեսը:

Ժամից յետոյ՝ պատուօրն ամեն ժամանակ համարեա խօսակցութիւն էր ունենում խորանումը Ջեսսիկայի հետ, և ի հարկէ, նրա զրոյցները տեւում էին մի քանի բոլի, այն էլ՝ Սուրբ գրքի հատուածներից, ըստ որում նա պաշտօնակատարութիւնից յետոյ շատ յոգնում էր: Դեռ ներս չէր եկած լինում Ջեսսիկան՝ որ նրա խոստացած շիլլինդը պատրաստ զրուած էր լինում. ժամ առաջ պատուօրի աղջիկներն շտապում էին իւր ժամանակին դրամը գնել վառարանի վրայ. Ջեսսիկան էլ, իւր տուած խոստման համաձայն, պիտի տանէր յանձնէր Դանիելին, իւր շաբաթականնախաճաշիկն ապահովելու համար:

Այսպէս անցան միմեանց յետևից շատ շաբաթներ: Մի կիրակի օր, պատուօրն, ըստ

սովորութեան, բարձրացաւ ամբիոն և նկատեց, որ Ջեսսիկայի տեղը թափուր է, իսկ շիլլինդը հէնց մնացել էր խորանումն անձեռնմխելի: Սոյն օրից սկսած Դանիէլն էլ ամեն առաւօտ անհանգիստ սրտով սպասում էր աղջկանը: Էլ չկար Ջեսսիկան, նա այլ ևս չէր երեւում իւր սովորական անկիւնում, չէր նստում իւր կողքին և նախաճաշիկը ծնկանը դրած՝ չէր անհանգիստ անում իրան անհամար տարօրինակ հարցմունքներով: Բանից դուրս եկաւ, որ Ջեսսիկայի բացակայութիւնը սպասածից աւելի զգալի եղաւ Դանիէլի համար:

— Ախար ես ո՞վ, այն երեխան ո՞վ, իմ ինչս է նա, իւր մէջ մտմտում էր Դանիէլը. իսկ այժմ նա զգաց, որ Ջեսսիկան իւր սրտին մօտ մի ոք մին է եղած և ինքը որքան էլ կամենար անհանգիստ չլինել երեխայի համար՝ չէր կարող: «Ախար ինչո՞ւ ինքը ոչ մի օր չհարցրեց աղջկանից նրա բնակութեան տեղը . . . իրաւ է, պատուօրը գիտէր Ջեսսիկայի բնակարանը . . . բայց . . . (քիչ մնաց գնում էր Դանիէլը պատուօրից տեղեկանալու, բայց վախեցաւ որ կասկածներ կարող են տանել, այդ պատճառով էլ չգնաց) . . . ինչ կասէ պատուօրը, մտածեց

Դանիէլը, թէ այս ինչ հոգս է որ ես քաշուամ մի երեխայի համար. այս ինչ տարօրինակ կարեկցութիւն է իմ կողմից, մի՞ կիրակի եկեղեցուց յետ ընկնելու համար: — Ո՛չ, մտածեց նա, այս արարքն իմ կողմից մեծ սիրտ է, կատարեալ անձնապատանութիւն է. կարիքս ինչ. ես ո՞վ, Զեսսիկան ո՞վ» . . .

Այս մտատանջութիւններով գնաց Դանիէլն իւր կացարանը և սկսեց քրքրել խնայողական գանձարանից տուած մատենները. նստեց, համարեց իւր փողերը և ճրքան ուրախացաւ, երբ տեսաւ, որ մօտաւորապէս 4000 ֆունտ*) ստերլինգ ունի ժողոված, որ դեռ քանի գնայ՝ չաբաթ չաբաթի վրայ աւելանալու է:

Այնու ամենայնիւ, հէնց որ հետեւեալ կիրակին Զեսսիկայի տեղը նորից դատարկ մնաց՝ երկիւղն ու չփութը իսպառ համակեց մեր գգօնամիտ ու լրջախոհ Դանիէլին. քիչ մնաց՝ խելքը կորցնում էր:

Պաստօրը, ժամից յետոյ, ըստ սովորութեան, մտել էր խորանը հանգստանալու: Նա թիկնել էր վառարանին և տխուր սրտով նայում էր ձեռք չմօտեցրած շիլլին-

*) Մի ֆունտ ստերլինգն արժէ մօտ 10 ռուբլի:

դին, որ ժամերգութիւնից առաջ կանխապէս դրել էր Վալերիան: Նոյն ըոպէին խորանի դուռը յետ բացուեց, և այլայլուած ու երկիւղածութեամբ ներս մտաւ Դանիէլը:

— Ի՛նչ կայ, Ստենդրիգ, հարցրեց պաստօրը:

— Ես շատ անհանգիստ եմ այն փոքրիկ աղջկայ համար, պատասխանեց Դանիէլը. երեխան ինձ ասաց, որ դուք եղել էք իւր մօտ և գիտէք նրա բնակարանը. խնդրում եմ, ներեցէք վստահութեանս, եթէ կարելի է՝ ասէք ինձ, որտեղ է կենում. ես կամենում եմ գնալ իմանալ, թէ ինչ է պատահել նորան:

— Լա՛ւ, Ստենդրիգ, լաւ ես մտածել, պատասխանեց պաստօրը: Ես ու գաւալներս նոյնպէս անհանգիստ ենք այդ մասին: Ինքս ցանկանում էի գնալ իմանալ, տարաբախտաբար այժմ բոլորովին ժամանակ չունիմ և չեմ կարող:

— Ես ինքս կգնամ, ասաց Դանիէլը: Նա ստացաւ հարկաւոր տեղեկութիւնները, հանդգրեց եկեղեցու ճրագները, փակեց դուռը և գնաց դէպի իւր բնակարանի կողմը:

Օրը թէև տարածամ էր, մութը գետինն առնում էր, իսկ Զեսսիկայի կացարանը բա-

ւակսն հեռու էր, բայց նա մտածեց, որ ինքը չէ կարող հանգիստ սրտով տուն գրնալ՝ մինչև մի ճիշտ տեղեկութիւն չունենայ աղջկայ մասին: Զուր էր ուրեմն մտքի մէջ չափ ու ձև անում և իւր խիղճը հանդստացնելու համար խոստում անում, թէ վաղը սրճատունը փակելուց յետոյ՝ առաջին դորձն այն կանէ, որ կերթայ Ջեսսիկային կայցելէ:

Ուշ երեկոյեան մթնաշաղիւն, ինչպէս որ լինում է ամառավերջի երեկոնները՝ Դանիէլի աչքի տառջ պատկերացաւ Ջեսսիկայի թռչնած և հալումաշ գէմբը. հէնց իմանաւ, մի առաջօր երեկոյթ էր, որ շտապով անցնում էր նրա մօտից և երբեմն-երբեմն էլ յետ շրջւում, նայում, որ տեսնէ, թէ Դանիէլը զալիս է իւր յետեից, թէ ոչ... Անկարծիք հասկանում էր Դանիէլը, որ հասարակ երեւակայութիւն էր այդ և ուրիշ ոչինչ. հէնց զրա համար էլ նա սկսեց ինքն իւր վերայ ծիծաղել, բայց աւաղ, մի անբնական ծիծաղ էր այն. հէնց կարծես, մի բան սեղմում էր իւր կոկորդը: Ընն ժամանակ՝ նա ծայրէ ի ծայր կոճկեց իւր հանդիսաւոր օրերի վերարկուն և արագ-արագ քայլերն ուղղեց քաղաքի կենդրոնի կողմը:

Դեռ իսպառ չէր մթնել, երբ նա հա-

սաւ Ջեսսիկայի կացած բակը և պատահաբար մտաւ սանդուխքի մօտի անցքը, որ տանում էր նրա սենեակը: Բայց երբ Դանիէլը բաց արեց դռի դուռը և մթութեան մէջ աչքը ոչինչ չտեսաւ՝ նա մնաց տարակուսած. ինչ անէր, որ վտանգի չենթարկուէր. առաջ գնաւ, թէ յետ դառնար: Հէնց այդ րոպէին՝ նրա ականջին հասաւ Ջեսսիկայի նուազ ձայնը, որ լսուեց իւր գլխավերեից:

— Հայր մեր, խնդրում եմ, աղօթում էր աղջիկը, մի մարդ ուղարկիր ինձ մօտ, ի սէր Յիսուսի Զրիստոսի... ամէն:

— Ես այստեղ եմ, Ջեսսիկա, շտապեց խօսել Դանիէլը: Նրա սիրտն սկսեց ուժգնապէս բաբախել, չունչ հազիւ էր քաշում: Նա կանգնեց դռի մէջ և մթումն այս ու այն կողմն աչք էր ածում: Մէկ էլ՝ նրա աչքովն ընկաւ մեզ ծանօթ սանդուխքը. որ տանում էր ձեղնայարկը:

Դանիէլն ինքն էլ զարմացաւ, թէ ինչ արագութեամբ բարձրացաւ ճոճասն սանդուխքով և մթումը դուռը գտաւ, բաց արեց և ներս մտաւ ու կոյրի նման մնաց խաւարի մէջ կանգնած: Բարեբախտաբար՝ մօտն ունէր լուցկի և մեղրամոմի կոճատ. ճրա-

զը լուսաւորեց աղքատիկ խրճիթն և Ջեսսիկայի մաշուած ու դունատ երեսը:

Մութ անկիւնում, ծածկի տակ մի քիչ տեղ խոտ էր փռուած. այդ նեղ փռուածքի վրայ ընկած էր ողորմելի աղջիկը. այդ տեղի միակ առաւելութիւնն այն էր, որ տանիքի վրայի կղմինտրները դեռ չէին թափուած: Վերմակ ասուած բանը չկար Ջեսսիկայի վրայ. նրա ծածկոյթը՝ մեզ ծանօթ ցնցոտիներն էին, որ նա հագնում էր:

Այն ինչ պայծառութիւն էր, որ փայլեց աղջկայ երեսին՝ երբ տեսաւ նա Դանիէլին կռացած իրան նայելիս:

— Այդ դժբաղ էր, ասաց անտէր որբը ժըպտադէմ և նուազ ձայնով. ձեզ Աստուած ասաց, որ ինձ մօտ գաք, հա:

— Այո, այո, շտապեց պատասխանել Դանիէլը: Նա բռնեց հիւանդի մաշուած ու նիհար ձեռքը և ուղղեց նրա ճակատին շաղ անցած մազերը:

— Աստուած ինչ ասաց ձեզ, նորից հարցրեց Ջեսսիկան:

— Աստուած ասաց, որ ես մի շատ մեղաւոր մարդ եմ, պատասխանեց երկարացնելով իւրաքանչիւր խօսքը և կարծես մըտքի հետ ընկած՝ ինքն իւր մէջ խօսելով Դա-

նիէլը. Աստուած ինձ ասաց, որ ես մի բուռը չնչին կոպէկներին աւելի նշանակութիւն եմ տուել, աւելի եմ սիրել, քան թէ մի անտէր, անտիրական, մինուճար, թշուառ որբի, որին իւր մայրը չպրտել դուրս էր ձգել մօտից, իսկ Աստուած նրան ուղարկել էր ինձ մօտ, որ տեսնէ, թէ իւր սուրբ անունի պատուին ես այն խեղճին մի բարութիւն անձն եմ թէ ոչ: Տեսաւ ինձ Աստուած, քննեց իմ սիրտս և ասաց. — «Անմիտ, յայտ գիշերի զհոգիդ ի քէն ի բաց պահանջելոց են, և զոր պատրաստեցերն իմ լինիցի» . . . Եւ գիտէս, Ջեսսիկա, ես ոչ մի պատասխան չկարողացայ տալ Աստծուն. . . . Աստուած եկել էր ինձանից հաշիւ պահանջելու, և ես ոչ մի խօսք չկարողացայ գտնել, որ իւր առաջին ինձ արդարացնէի:

Միթէ դուք բարի մարդ չէք, Դանիէլ, շնչաց Ջեսսիկան:

— Ո՛չ, ես չար մարդ եմ, ասաց Դանիէլը, և արտասուքը հեղեղի պէս թափուեց աչքերից. — Ես շարունակ Աստուծոյ տանն էի լինում, բայց միայն փողի համար . . . Ես մի հաստատամիտ, իմ խօսքիս տէր մարդ եմ եղել, բայց այդ բոլորը՝ իմ սեփական շահերիս համար . . . փողի սիրոյն . . . Եւ ան,

Աստուած նայում է վրաս և ասում է. «անմիտ» . . . Ախ, Ջեսսիկան, դու աւելի մօտ ես Աստծուն՝ քան թէ ես իմ բոլոր կեանքի ընթացքում: . . .

— Ինչո՞ւ չէք Աստուծուց խնդրում, որ նա ձեզ, «յանուն Յիսուսի Քրիստոսի, բարի մարդ դարձնէ, հարցրեց երեխան:

— Զե՛ս կարող, ասաց Դանիէլը. ես ամեն կիրակի, պատուորի աղօթելու ժամանակ, ինքս էլ ծնկաչոյ աղօթել եմ. բայց աղօթելիս՝ միտքս միշտ այն բանի վրայ է դարձել, թէ ի՞նչ բան երջանիկ են այն մարդիկը, որոնք իրանց սեփական կառքի մէջ բազմած զբօսնում են . . . իմ սիրածս միշտ ոսկին է եղել. ոսկուն եմ երկրպագել, և քիչ է մնացել, որ քեզ քաղցած սպանեմ . . . Ինչո՞ւ: Որովհետեւ վախենում էի, թէ այդպիսով ես իմ աննշան շահերիս վնաս կարող էի պատճառել . . . Այո, ես ամենամեծ յանցաւորն եմ:

— Բայց չէ՞ որ դուք գիտէիք պատուորի յաճախակի կրկնած խօսքերը. «սէ՛րն այն չէ, որ մենք սիրում ենք Աստծուն, սէ՛րն այն է՝ որ նա ուղարկեց մեզ իւր Որդուն, որ միջնորդէ մեզ համար և քաւէ մեր մեղքերը» . չէ՞նչաց Ջեսսիկան:

— Այնքան չատ եմ լսել ես այդ խօսքերը,

պատասխանեց Դանիէլը, որ այլ ևս ինձ վերայ չեն ազդում: Այո, մի օր կար, որ ես սիրում էի լսել մեր պատուորից այդ իմաստալից ասացումը, բայց այսօր՝ մի ականջովս մտնում, միւսովը դուրս է գնում . . . իմ սիրտս, Ջեսսիկան, քարի նման կարծրացել է:

Ճրագի աղօտ լուսով Դանիէլը նկատեց, որ աղջիկը սիրաժպիտ հայեացքով, ուշի ուշով և տխրադէմ մտիկ էր տալիս իւր երեսին: Յետոյ նա հալուած ձեռներով ծածկեց իւր երեսը, խոնարհեցրեց գլուխը և այսպէս մըմնջաց. «աղաչում եմ քեզ, ո՞վ Աստուած, կակղացրու Դանիէլի սիրտը *ի սէր Յիսուսի Քրիստոսի*. ամէն»:

Ջեսսիկան լռեց: Դանիէլը նոյնպէս մի քանի վայրկեան լուռ էր. յետոյ նա հանեց իւր վերարկուն և ծածկեց աղջկայ վրայ: Ապա նրա միտքն եկաւ Փրկչի խօսքերը, որ ի լուր ամենեցուն պիտի արտասանէ վերջին դատաստանի օրը. «զոր ինչ արարիք միում ի փոքրկանցս յայսցանէ՝ ինձ արարիք»: Յանկարձ՝ զգաց Դանիէլը, որ իւր սիրտը համակուեց Փրկչական, աստուածային սիրով: Խոնարհեցրեց Դանիէլն իւր աչքերը և ի խորոց սրտէ վշտաբեկ արտասանեց. «Ողորմեա ինձ, Աստուած, քաւեա զիս զմեղաւորս»:

Ժ.

Հետեւեալ առաւօտը՝ Դանիէլի սրճատունը, որ գտնուում էր երկաթուղու կամրջի տակին՝ փակուած էր: Չարմանքը պատեց բոլոր յաճախորդներին, որոնք սովոր էին ամեն առաւօտ պատրաստ նախաճաշիկ անել այնտեղ, երբ եկան և դատարկ անկիւնը տեսան: Միանգամայն կապշէին ու կը դարմանային այդ յաճախորդները՝ եթէ կարողանային տեսնել, թէ ինչ բանով էր զբաղուած սրճավաճառը մի կիսաւեր ձեղնայարկի տակ:

Դանիէլը յանձնարարեց մի բարեսիրտ կնոջ, որ վառելափայտ և կարեւոր ուտելիք զնէ, իսկ ինքը ամբողջ գիշերը մինչև լոյս տաքութեան մէջ այրուող հիւանդի կողքը կտրել, նստել էր: Իւր կցկտուր զառանցանքների մէջ Ջեսսիկան շարունակ աղօթում էր Աստուծուն Դանիէլի համար:

Դրացի կինը, որին Դանիէլը հրաւիրել էր հիւանդին պահելու՝ պատմեց, թէ Ջեսսիկայի մայրը մի շաբաթ սրանից առաջ, վախենալով, որ իւր դստեր հիւանդութիւնը կարող էր վարակիչ լինել՝ թողել ու հեռաւացել էր այստեղից:

Առաւօտը լոյսը որ բացուեց՝ Դանիէլն ուղարկեց, բժիշկ կանչել տուեց: Բժշկի հրամանով փաթաթեց նա հիւանդին իւր վերարկուի մէջ, զգուշութեամբ գրկեց, իջեցրեց սանդուխքից, նստացրեց դռան սպասող կառքի մէջ և տարաւ իւր կացարանը: Դանիէլի տան տիրուհին գոռին գոչիւնը գրել էր, չէր ուզում տուն թողնել հիւանդ երեխային: Բուլէի գործ էր Դանիէլի կողմից նրան լռեցելը. նա ոսկի դրամը բուռը կոխեց, և ամենայն ինչ վերջացաւ:

Նոյն օրը ճաշից յետոյ պոստօրն ստացաւ հետեւեալ նամակը.

Մեծարդոյ տէր պատօր, եթէ զուրպարժան համարէիք շնորհ անել իմ աղքատիկ խրճիթս՝ զուցէ միանգամ ևս կարող լինէիք տեսնել փոքրիկ Ջեսսիկային մահամբձ հիւանդ, անկողնում ընկած, սաստիկ տաքութեան մէջ: Միայն Աստուած ինքն իւր ամենաուրախ ոգորմութեամբ կարող է խնայել և առողջութիւն պարգևել թշուառ մանկանը:

Խորին յարգանք մնամ

Դանիէլ Ստենդրիզ:

Կարդալով այս նամակը՝ պատօրն իսկոյն ձեռքի գիրքը մի կողմը դրեց և առանց ուշանալու շտապեց եկեղեցու գոնապանի

մօտ, ուր գտաւ խղճուկ Ջեսսիկային սաստիկ ջերմի մէջ՝ ընկած Դանիէլի անկողնում։ Աղջկայ հալ ու մաշ եղած գէմքն ու փոս ընկած մահամերձ աչքերը անդիտակցաբար շաղուել, մոլորուել էին։ Լսեց Ջեսսիկան, որ դուռը մէկը բաց արեց, բայց այնքան թոյլ էր, որ չկարողացաւ գլուխը յետ շրջել։ Մի քանի վայրկեան պաստօրը մնաց չեմքի վրայ կանգնած. նա մտիկ էր տալիս մէկ Ջեսսիկային, մէկ Դանիէլին։ Վերջինս նստել էր հիւանդի գլխավերին և մի առ մի տնտղում էր իւր դրամարկղի մէջ պահուած թղթերը։ Ո՞վ գիտէ, այս քանիներով անգամն էր, որ Դանիէլն իւր աշխատած դրամագլուխը հաշուում էր։ Հէնց որ պաստօրը մօտեցաւ Ջեսսիկայի անկողնին՝ իսկոյն հիւանդի կրակի պէս այրող թշերը վարդի նման կարմրատակեցին։

— Ա՛խ, տէր պաստօր, մեծ դժուարութեամբ ասաց Ջեսսիկան. ամեն բան, ինչ որ խնդրել եմ Աստուծուց և ինչ որ ցանկացել եմ՝ նա ինձ պարգեւել է, միայն Դանիէլի ինձ խմացրած սուրճի վարձն է, որ դեռ Աստուած չէ վճարել։

— Հանգիստ եղիր, գառնուկս, ասաց Դանիէլը. Աստուած ինձ հարիւրապատիկ է վրճարել, և նա վեր կացաւ գիմաւորելու պաս-

տօրին։ Աստուած վերադարձրեց ինձ իմ կորած մոլորուած հոգին . . . Ներեցէք ինձ, տէր պաստօր, դարձաւ Դանիէլը քահանային. թոյլ տուէք ինձ միանգամից բանալ ձեր առաջ իմ սիրտս և յայտնել, թէ ինչն էր ինձ մինչև այսօր տանջում ու մաշում։ Նսլաւ գիտեմ, տէր պաստօր, որ դուք մի գիտնական և մեծ իմաստ քարոզիչ էք. ամեն կողմից բազմութիւնը լցում է եկեղեցին՝ ձեր քարոզը լսելու. ես ինքս շատ անգամ դժուարանում եմ աթոռ հասցնել ժամաւորներին. բայց խոստովանում եմ, ամեն կիրակի լսելով ձեր քարոզը՝ ես ոչ թէ հոգուս փրկութիւնն եմ շահում, այլ կորուստը. ես թէպէտ միշտ ձեր աչքի առաջին եմ՝ բայց ոչ մի օր ձեր միտքը չեկաւ, որ հարցնէիք ինձ, թէ «հոգս քաշում ես արդեօք, Ստենդրիգ, հոգուդ փրկութեան համար»։

— Դիտէ՛ք ինչ, Ստենդրիգ, խորին տրտմութեամբ և կարեկցաբար ասաց պաստօրը. ես ձեզ ճանաչում էի միշտ իբրև լաւ քրիստոնեայ . . .

— Այո՛, շարունակեց մտամոլոր Դանիէլը. այսպէս թէ այնպէս՝ Աստուծոյ կամքն էր, որ մի մարդ ինձ առաջարկէր վերոյիշեալ հարցը, և նախախնամութիւնն իւր եկեղեցու

ծխականներն մէջ չգտնելով մի այդպիսի անձնաւորութիւն՝ ինձ ուղարկեց առաջնորդող այս փոքրիկ աղջկանը, այս անտէր որբին։ Թող դայ ուրեմն՝ ինչ գալու է, և եթէ գիտենամ, որ պաշտօնիցս անգամ պիտի գրկուիմ՝ դարձեալ երկիւղ չեմ կրում ամեն ինչ ճշմարտութեամբ յայտնել ձեզ։— Մօտ տասը տարի է ահա, որ ես քաղաքումս մի սրճատուն եմ պահում, լի օրերը՝ բանուոր դասակարգին սուրճ եմ ծախում և շաբաթական շահուում եմ մօտաւորապէս տասը շիլլինգ։ Վախենալով, որ գուցէ իմ առեւտուրս հաճելի չլինէր մեր եկեղեցու բարձրաստիճան ժողովրդականներին՝ ես գաղտնի էի պահում իմ ձեռնարկութիւնս և խանութս փակում էի շատ վաղ, մօտ ութը ժամին երեկոյեան։ Զեսսիկան նմանապէս ինձ մօտ սուրճ էր խմում, որի վճարքը դուք հատուցանում էիք, տէր սլաստօր։

— Ինչ կայ որ. ես այդ բանում, սիրելիս, պախարակելի ոչինչ չեմ տեսնում, քաղցրութեամբ ասաց պաստօրը, և դուք ի դուր էիք գաղտնի պահում ձեր գործը։

— Յետոյ, ասաց Դանիէլը, եթէ թոյլ կը տաք ինձ ասել, տէր պաստօր, այս փոքրիկ աղջկայ ինձ առաջարկած հարցմունքներն

աւելի խոր տպաւորութիւն էին անում իմ խղճի և հոգու վրայ, քան թէ ձեր քարոզները... Զատ անգամ սա վաղ առաւօտեան գալիս էր իմ սրճատունս և իւր հրաշալի աչքերն երեսիս տնկելով՝ ասում էր.

— Պարոն Դանիէլ, դուք սիրում էք Յիսուս Քրիստոսին։ Դուք ուրախ էք, որ Աստուած ձեր հայրն է. օր օրի վրայ մենք աւելի ենք արդեօք Աստուծուն մօտենում, թէ ոչ, և այլն և այլն։ Մի անգամ էլ սա ինձ այս հարցը տուեց.

— Դանիէլ, ինչի՞ց է պէտք այդքան փողը։

— Աւաղ, այս հարցմունքն ինձ մեծ մղտմտութի մէջ ձգեց, բայց ինչ օգուտ, որ մինչև օրս մնացել էր իմ կողմից առանց պատասխանի։ Այժմ, մինչ ես նստած սրա զըլխավերևը համարում էի իմ դիզած դրամները՝ ինքս իմ մէջ այս ասացի. — ո՞վ Տէր, այս ամենն ինչ որ ես ունիմ՝ Քեզ է պատկանում. ինձ համար առաւել ցանկալի էր այս բոլորը մինչև վերջին կոպէկը բաժանել աղքատներին՝ քան թէ հողին աւանդել այս սիրելի մանկիկին։ Սակայն եղիցին կամք քո։

Վերջին խօսքի հետ Դանիէլի ձայնը դողաց, և նա զրեց իւր գլուխը բարձի վրայ, ուր հանդուում էր Զեսսիկայի թոյլ ու

անշարժ գլուխը։ Այդ ժամանակ՝ հիւանդի երեսին արտափայլեց մի տեսակ զարմացք. քաղցր ժպիտը ըռպէաբար խաղաց նրա դէմքին. նա բարձրացրեց իւր լղարած ձեռքը և դրեց Դանիէլի գլխին։ Միւս ձեռքով նա ծածկեց իւր աչքերն և մեղմիկ մըմնչաց.

— «Աստուած իմ, ես քեզանից խնդրում էի, որ ինձ տանէիր քեզ մօտ՝ երկինքը. բայց եթէ ես Դանիէլին պէտք եմ՝ աղաչում քեզ, «յանունն Յիսուսի, Զրիստոսի», թող ինձ մի քանի ժամանակ ես սրա մօտ. ամէն»...

Մի քանի ըռպէ խորին լուսթիւնը տիրեց սենեկի մէջ։

Դանիէլը գլուխը հիւանդի բարձին յենած՝ մնացել էր անշարժ. պաստօրը գլխակոր և աչքերը փակ կանգնել էր նրանց մօտ. կարծես, նա ագօթում էր այս երկուսի համար։ Նայեց պաստօրը և տեսաւ, որ անտերունչ ուրբի ուժասպառ ձեռքը վայր ընկաւ երեսիցը և դէմքի վրայ տիրեց հոգեկան անդորրութիւնը։ Հիւանդը շնչում էր շատ կանոնաւոր։

Ահա՛ար, դողահար, տխուր, տրտում, մեծ զգուշութեամբ բռնեց պաստօրը հիւանդի ձեռքը, և, ով գարմանք, փոխանակ մեռելային սառնութեան, որ շատ հաւանական էր,

մի տեսակ դուրեկան ջերմութիւն և յեթեմաբար էր բռնել նրա անձը. այդ նշան էր, որ կեանքը յետ էր գալիս հիւանդի մէջ։

Այն ժամանակ, պաստօրը կամաց ձեռքը դիպրեց Դանիէլի ուսին. վերջինս կարծես վեր թռաւ սարսափելի երազից, սիրտը դող, բարձրացրեց գլուխը։

— Հանգիստ կացէք, չնչաց պաստօրը. այս երեխան մեռած չէ, սա քնած է։

Կամաց-կամաց կազդուրում էր երեխան։ Դանիէլը մի փոքրիկ սենեակ վարձեց իւր և հոգեւոր գոտեր համար։ Երկար միջոց ուրում էր Դանիէլը Ջեսսիկայի մօրը, բայց ոչ մի տեղ չգտաւ, և այդ բանով նա շատ ուրախ էր, ըստ որում ոչ ոք չկար, որին նա հաշիւ ու համար տար Ջեսսիկայի վրայ տարած խնամքի և իւր քաշած նեղութիւնների վերաբերութեամբ։

Երբ Ջեսսիկան բաւականին կազդուրուեց՝ նրանք երկուսով միասին առաւօտները դրօսեցելով զննում էին դէպի մեզ յայտնի երկաթուղու կամրջի տակը։ Զատ չքաշեց, փոքրիկ Ջեսսիկան իւր պաշտօնն ունեցաւ սուրճի սեղանի մօտ. նա արդէն վարժուել էր և սիրով ծառայում էր իրանց ամենօրեայ յաճախորդներին։

Ուրախալի էին անցնում շարունակ Ջեսսիկայի օրերը. նրա ուրախութիւնը դազաթնակէտին էր հասնում՝ երբ նա օգնում էր Դանիէլին. նա եկեղեցին սրբում, աւում էր, փոշիները թափ էր տալիս այն տեղերից, ուր ինքը քանի մի ժամանակ առաջ գողունի էր մտնում: Ամենամեծ բաւականութիւններն էին նրա համար՝ ամբիոնը, խորանը և պատուօրի աղջկանց նստարանները մաքրելը: Իսկ Դանիէլը մի ուրիշ վարձկան կնոջ հետ՝ եկեղեցին էին մաքրում ու պատրաստում:

Հատ ու շատ անգամ՝ պատուօրն իւր ամբիոնից, նրա բարեսիրտ աղջիկներն իրանց նստարանների վրայից և ինքը Դանիէլն եկեղեցում մի տեղից միւսը գնալու ժամանակ, երբ հայում էին Ջեսսիկայի երջանկութիւնով լի երեսին՝ նրանք մտաբերում էին այն ծանր ըոպէն, երբ առաջին անգամ տեսել էին թշուառ երեխային ժամաւորների մէջ նստած. նա մանաւանդ գորովալից խանդաղատանքով յիշում էին Ջեսսիկայի առաջին անդրանիկ աղօթքը:

